

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

магістра

на тему: **«ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ІГРОВОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ»**

Виконала: студентка 2 курсу, групи 8.0122-з
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
освітньо-професійної програми «Дошкільна освіта»
А. Ф. Кугаєнко

Керівник: доцент кафедри дошкільної та початкової
освіти, к. пед. н., доц. _____ О. О. Самсонова

Рецензент: доцент кафедри дошкільної та початкової
освіти, к. пед. н. доц. _____ Г. З. Скірко

Запоріжжя
2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціальної педагогіки та психології
Кафедра дошкільної та початкової освіти
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 012 Дошкільна освіта
Освітньо-професійна програма Дошкільна освіта

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри _____
« ____ » _____ 2023 року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ (СТУДЕНТОВІ)

Кугаєнко Альоні Федорівні

- 1. Тема роботи:** «Педагогічні умови формування ігрової компетентності дітей дошкільного віку»
керівник роботи Самсонова Олена Олександрівна, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти, к. пед. н.
затверджені наказом ЗНУ від «26» вересня 2023 року № 1505-с
- 2. Строк подання студентом роботи:** 28.11.2023 р.
- 3. Вихідні дані до роботи:** аналіз та узагальнення психолого-педагогічної, соціальної й філософської літератури.
- 4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що належить розробити):** з'ясувати сутність поняття «ігрова компетентність», «гра», «педагогічні умови»; визначити значення гри для дитини дошкільного віку, класифікацію ігор, особливості ігрової взаємодії дошкільників різних вікових груп; визначити та обґрунтувати умови формування ігрової компетентності дошкільників; визначити рівні та показники сформованості ігрової компетентності дошкільників; розробити методичні рекомендації щодо формування ігрової компетентності дітей дошкільного віку.
- 5. Перелік графічного матеріалу:** 26 рисунків, 6 таблиць.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали консультанта	Дата, підпис	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Вступ	Самсонова О. О.	02.10.2022 р.	02.10.2022 р.
Розділ 1	Самсонова О. О.	04.11.2022 р.	04.11.2022 р.
Розділ 2	Самсонова О. О.	23.03.2023р.	23.03.2023р.
Висновки	Самсонова О. О.	07.09.2023р.	07.09.2023р.

7. Дата видачі завдання: 02.10.2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Збір та систематизація матеріалу	жовтень-листопад	виконано
2	Аналіз наукових джерел	листопад	виконано
3	Написання вступу	грудень-березень	виконано
4	Написання першого розділу	квітень-вересень	виконано
5	Написання другого розділу	вересень	виконано
6	Написання висновків	жовтень	виконано
7	Оформлення роботи, рецензування	жовтень-листопад	виконано
8	Захист	грудень	

Студент _____ А. Ф. Кугаєнко
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ О. О. Самсонова
(підпис) (прізвище та ініціали)

Нормоконтроль

Нормоконтролер _____ Т. В. Турбар
(підпис) (прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 54 с., 26 таблиць, 6 рисунків, 38 джерел.

Мета дослідження: теоретичне та практичне обґрунтування умов формування ігрової компетентності дітей дошкільного віку.

Об'єкт дослідження: процес формування ігрової компетентності дошкільників.

Предмет дослідження: формувальні заходи, що забезпечують педагогічні умови формування ігрової компетентності дошкільників.

Методи дослідження: аналіз та узагальнення наукових джерел; спостереження.

Теоретичне значення: визначено та обґрунтовано умови формування ігрової компетентності дітей дошкільного віку, визначено значення гри для розвитку дітей дошкільного віку, класифікацію ігор, особливості ігрової взаємодії дошкільників різних вікових груп, особливості організації ігрової діяльності дітей.

Практичне значення: реалізація педагогічних умов в роботі закладу дошкільної освіти, впровадження моделі формування ігрової компетентності дошкільників, розроблено методичні рекомендації щодо формування ігрової компетентності дошкільників в умовах закладу дошкільної освіти задля використання вихователями у професійній діяльності у закладі дошкільної освіти.

Галузь використання: заклади дошкільної освіти.

ІГРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ, ГРА, РОЗВИТОК, ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ, ВИХОВАННЯ, ВИХОВАТЕЛЬ, ЗАКЛАД ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

SUMMARY

Kuhaienko A. F. Pedagogical conditions for the formation of game competence of preschool children.

The qualification work consists of an introduction, 2 parts, conclusions, a list of used literature (38 items, 4 of foreign origin) and 2 addenda on 4 pages.

The study reveals the problem of forming the research competence of preschool children by means of the project.

The purpose of the research theoretical and practical substantiation of the conditions for the formation of game competence of preschool children.

The research tasks:

- 1) to find out the essence of the concept of “gaming competence”, “game”, ‘pedagogical conditions”;
- 2) to determine the meaning of play for a preschool child, classification of games, features of game interaction of preschoolers of different age groups;
- 3) determine and substantiate the conditions for the formation of game competence of preschoolers;
- 4) to determine the levels and indicators of the formation of game competence of preschoolers;
- 5) to carry out a diagnosis of the formation of game competence in children of older preschool age;
- 6) to develop methodological recommendations for the formation of game competence of preschool children.

The object of the research is the process of forming the competence of preschoolers.

The subject of the research is formative measures that provide pedagogical conditions for the formation of game competence of preschoolers.

Part 1”Theoretical foundations of the formation of game competence of preschool children”. It was determined that the formation of game competence plays

an important role in the development of a child, contributes to the formation of his personality, mental cognitive processes, volitional qualities, values, and emotional sphere.

In part 2 “Methodology for the formation of game competence of preschool children in the conditions of a preschool education institution” the following pedagogical conditions for the formation of game competence of preschoolers are defined:

- unification of efforts of all participants of the educational process in the formation of game competence of preschoolers;
- creation of a play environment for children in a preschool education institution.
- an active approach in the formation of game competence of preschoolers;
- implementation of the model of formation of game competence of preschoolers;
- educator’s professionalism;

In the course of the research, we developed a model for the formation of game competence of preschoolers.

In the course of our research, first of all, we determined the levels and indicators of the formation of game competence of preschoolers. We defined the levels as: high, medium, low. Diagnostics was carried out according to the following indicators and compliance with the levels of each

Key words: preschool age, game competence, game, development, pedagogical conditions, preschool education institution.

ЗМІСТ

Вступ.....	8
Розділ 1. Теоретичні основи формування ігрової компетентності дітей дошкільного віку.....	13
1.1. Ігрова компетентність та її значення для дітей дошкільного віку.....	13
1.2. Особливості формування ігрової компетентності дошкільників.....	24
1.3. Особливості ігрової взаємодії дошкільників різних вікових груп.....	33
Розділ 2. Методика формування ігрової компетентності дітей дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.....	39
2.1. Педагогічні умови формування ігрової компетентності дітей дошкільного віку.....	39
2.2. Дослідження рівнів сформованості ігрової компетентності у дітей дошкільного віку.....	47
2.3. Методичні рекомендації щодо формування ігрової компетентності дітей дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.....	55
Висновки.....	58
Список використаних джерел.....	60
Додатки.....	63

ВСТУП

В умовах сьогодення у закладах дошкільної освіти визначається актуальним питання формування особистості дітей дошкільного віку. Випускник закладу дошкільної освіти має оволодіти необхідними знаннями, вміннями, навичками, компетентностями. На сьогодні дедалі більше у дітей дошкільного віку виникає проблема із розвитком мовлення. Діти не завжди можуть висловити свою думку, правильно сформулювати речення, дати відповідь повну на запитання дорослого. Така тенденція виникає з огляду на низку причин. Причиною таких труднощів у дітей є недостатня кількість спілкування з батьками, також однією із таких причин є те, що діти більшість свого часу проводять у гаджетах. Ігри у гаджетах та вправи можуть впливати на дітей як розвиваючого характеру, розвивати мислення, увагу, але і негативно впливати на розвиток дитини. В умовах сьогодення та дистанційної освіти, навчання дошкільників відбувається онлайн, усі ігри вихователі планують проводити дистанційно. Питання ефективності таких ігор на формування знань, вмінь та навичок дітей набуває все більшої актуальності. Гра є провідною діяльністю дітей дошкільного віку. За теорією вчених, у грі діти мають реалізувати власні можливості, життєвий досвід, застосувати набуті знання. Саме у грі дитина розвивається, отримує радість, спілкується з однолітками. Гра має велике значення для розвитку дитини та формування її особистості.

Дитина починає проявляти елементи до гри вже з перших місяців життя. Сім'я є першим осередком де дитина набуває норм і правил поведінки, формуються у неї складові характеру та особистості. Перші елементи гри дитина проживає з батьками, дорослий може використовувати утішки, пестушки, елементарні ігри з іграшками для малят. Дитина реагує на подібні ігри позитивними емоціями, що з користю впливає на її розвиток. Гра є складовою дитинства дітей. Тому дорослі мають забезпечити необхідні умови для ігор дітей. У сім'ї батьки мають приділяти увагу іграм із дітьми, незважаючи на зайнятість

та інші справи визначати час та проводити його у іграх з малечею. На думку психологів, для дитини найкраща гра, яка буде для неї дійсно корисна, це та гра, яку вона обрала сама. Тобто батьки мають давати дитині можливість вибору гри, підлаштовуватись під її інтереси та вікові можливості, намагатись організувати процес гри так, щоб він позитивно впливав на розвиток дитини.

Наступним осередком де дитина гратиме є заклад дошкільної освіти, який має забезпечити належні умови для гри дитини. Вихователі мають враховувати вимоги чинних програм розвитку дитини щодо організації ігрової діяльності, нормативні документи дошкільної освіти, спиратись на основи стандарту дошкільної освіти. У Базовому компоненті дошкільної освіти зазначений перелік компетентностей необхідних до формування у дітей дошкільного віку. Однією із головних компетентностей є ігрова, результатом сформованості якої у дітей має бути навички та вміння щодо участі у ігровій діяльності, сформованість ігрового задуму та вміння визначати і дотримуватись правил гри, встановлювати комунікацію під час гри з однолітками. Також у стандарті дошкільної освіти зазначено, що педагоги мають створити умови для організації ігрової діяльності дітей [4].

В умовах сьогодення, та за останніми дослідженнями вчених зазначено, що за останні роки діти змінилися у порівнянні із дітьми десяти чи двадцяти років назад. Діти на сьогодні мають інші інтереси, їх увага зосереджена на гаджетах, сучасних мультфільмах тощо. Отже, на сьогодні це інше покоління, як зазначають вчені, це покоління «вказівного пальця». Дитина на сьогодні може отримати будь-яку інформацію натиснувши на екран гаджету, це відмінності у порівнянні з дітьми попередніх поколінь, у яких інформативним джерелом був педагог та книжки, література. Також сучасне покоління відрізняється від попереднього «кліповим мисленням». Така ознака спричинена швидким та стрімким розвитком гаджетів, нагромадженням інформації через соціальні мережі та засоби масової інформації, на сьогодні діти звертають увагу на інформацію яка оформлена чітко, коротко, яскраво. Як зазначають педагоги закладів дошкільної освіти, на сьогодні дітям цікаві інші ігри, переважно творчі,

пов'язані з улюбленими героями мультфільмів і навіть героями блогів. Така ознака говорить про те, що педагоги мають підбирати сучасні ігри для дітей, враховувати ознаки сучасного покоління в організації освітнього процесу з дошкільниками.

Тому у сучасному закладі дошкільної освіти необхідно добирати педагогами відповідні форми та методи роботи з дошкільниками, зацікавлюючи їх до ігрової діяльності.

Гра дошкільників стала центром та дискурсом досліджень багатьох вітчизняних та сучасних вчених. Проблеми формування ігрової компетентності дітей дошкільного віку висвітлені у працях Л. Виготського, О. Леонтьєва, П. Блонського, О. Савченко, Н. Короткової, Т. Поніманської, В. Вербицького та ін. Вчені у своїх працях зазначають, що ігрова компетентність є основою суспільної спрямованості дитини. Саме у грі дитини проявляє свою поведінку, реалізує попередньо отримані знання. За твердженнями науковців, саме у грі є можливості для формування особистості дитини, її світогляду, взаємодії з навколишнім світом, однолітками, педагогами [18; 22; 13].

Актуальність проблеми формування ігрової компетентності висвітлена у працях сучасних педагогів Є. Аркіна, П. Чамати, Н. Гавриг, А. Богуш, С. Бадер. Вчені зазначають, що у грі розвивається мовлення дитини, а також формується основа цінностей дитини. Ціннісна сфера дитини на сьогодні має важливе значення у формуванні особистості дитини. У грі дитина проявляє ці цінності.

Дослідники визначають дошкільний вік як сензитивний період для розвитку та формування особистості дитини, сприятливий період для розвитку психічних пізнавальних процесів. Саме у грі може відбуватись такий розвиток, формування сфер особистості дитини, її думки, позиції, характеру тощо.

Вчені зазначають, що ігрова діяльність має на сьогодні передбачати відповідні умови для реалізації провідної діяльності дитини. Умови формування ігрової компетентності розглядаються у працях педагогів та психологів, але сьогодні в умовах війни та дистанційної освіти питання умов формування ігрової компетентності потребує уваги науковців та педагогів.

Отже, з огляду на вище зазначені дослідження вчених та аспекти актуальності проблеми ігрової діяльності дітей зумовлює вибір теми нашого дослідження «Педагогічні умови формування ігрової компетентності дітей дошкільного віку».

Мета дослідження полягає у теоретичному та практичному обґрунтуванні умов формування ігрової компетентності дітей дошкільного віку.

Завдання дослідження:

1. З'ясувати сутність поняття «ігрова компетентність», «гра», «педагогічні умови».

2. Визначити значення гри для дитини дошкільного віку, класифікацію ігор, особливості ігрової взаємодії дошкільників різних вікових груп.

3. Визначити та обґрунтувати умови формування ігрової компетентності дошкільників.

4. Визначити рівні та показники сформованості ігрової компетентності дошкільників.

5. Провести діагностику сформованості ігрової компетентності у дітей старшого дошкільного віку.

6. Розробити методичні рекомендації щодо формування ігрової компетентності дітей дошкільного віку.

Об'єкт дослідження – процес формування ігрової компетентності дошкільників.

Предмет дослідження – формувальні заходи, що забезпечують педагогічні умови формування ігрової компетентності дошкільників.

Для досягнення мети та завдань дослідження використано такі методи:

- теоретичні: аналіз психологічної, педагогічної, методичної, навчальної, літератури та педагогічних досвідів роботи вихователів, вихователів-методистів закладів дошкільної освіти щодо формування ігрової компетентності дошкільників та визначення умов формування ігрової компетентності дітей;

- емпіричні: діагностичні (опитування, бесіди, спостереження, вправи та ігри різних видів) для визначення рівнів сформованості ігрової компетентності

дітей старшого дошкільного віку, доведення практичної значущості визначених педагогічних умов формування ігрової компетентності дошкільників.

Теоретичне значення одержаних результатів полягає в тому, що визначено значення ігрової компетентності для розвитку та формування особистості дошкільників, визначено класифікацію ігор, особливості ігрової взаємодії дошкільників у гру різних вікових груп у закладі дошкільної освіти.

Практична значущість дослідження полягає в тому, що запропоновані педагогічні умови формування ігрової компетентності впроваджуються в роботу закладів дошкільної освіти, розроблено методичні рекомендації щодо формування ігрової компетентності дітей дошкільного віку та можуть бути застосовані вихователями в організації ігрової діяльності дітей, професійній діяльності.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ІГРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

1.1. Ігрова компетентність та її значення для дітей дошкільного віку

В умовах сьогодення питання розвитку та виховання дітей дошкільного віку набуває все більшої актуальності. Науковці зазначають, що розвиток дітей та формування їх особистості відбувається у першому осередку дітей – сім'ї. Саме у родині дитина набуває перших норм і правил поведінки, формуються елементи характеру та перші якості особистості. Вчені зазначають що формування та розвиток особистості дитини відбувається в ігровій діяльності, саме тому на сьогодні дуже важливо формувати ігрову компетентність дитини.

У стандарті дошкільної освіти базовому компоненті дошкільної освіти зазначено, що ігрова компетентність має формуватись у дошкільному віці. Зазначено, що гра відіграє визначну роль у житті дитини [2].

Питання формування ігрової компетентності дошкільників висвітлені у працях видатних вчених: Н. Гавриш, А. Богуш, Т. Поніманської, В. Сухомлинського, К. Ушинського тощо. Вчені зазначають що ігрова компетентність є можливістю для реалізації ігрових задумів та дітей, є засобом розвитку дошкільників. Поняття «компетентність» визначається за словником, як наявність знань у дитини, діяльність у якій дитина висловлює свою думку, процес у результаті якого у дитини є знання з певної галузі [16; 31].

Для подальшого нашого дослідження вважаємо необхідним розкрити сутність поняття «ігрова компетентність». У базовому компоненті дошкільної освіти «Ігрова компетентність» визначається як здатність дитини до гри, вільної гри, яка емоційно насичена та забарвлена, передбачає спонтанну активність та власну ініціативу дитини, у якій дитина застосовує раніше набуті знання, у якій відбувається особистісний розвиток дитини, реалізація інтересів, ігрових дій та

здумів, відбувається прагнення дитини брати участь у дорослому житті. У документі значено, що участь в організації ігрової діяльності дитини мають приймати і батьки дітей дошкільного віку, що є основою ефективності цього процесу. У результаті такої співпраці та діяльності у дітей будуть сформовані навички, знання, вміння щодо участі у ігровій діяльності.

Н. Луцан характеризує поняття «ігрова компетентність» як результат сформованості у дошкільників ігрових дій, виявлення ініціативності, самостійності у процесі ігрової діяльності, процес відображення творчих та реальних ситуацій, процес у якому відбувається ініціювання дитиною та розгортання ігрового задуму, сюжету гри. Вчений зазначає, що у грі дитина вчиться спілкуватись та об'єднуватись з однолітками, реалізувати ігровий задум, взаємодіяти у грі, дитина вчиться дотримуватись норм та етикету у спілкуванні з однолітками та дорослими. На думку вченого у процесі формування ігрової компетентності дитина засвоює елементи й інших компетентностей:

- мовленнєво-ігрова компетентність (комплексна характеристика особистості, яка визначається діалогічними, монологічними вміннями);
- когнітивно-мовленнєва (у результаті якої у дитини є знання мови з різних розділів: словник, грамота, зв'язне мовлення, вимова звуків, граматична будова, ці знання дитина має можливість реалізувати у повсякденному житті);
- виразно-емоційна компетентність (вміння дитини виражати свої емоції, розуміти емоції оточуючих у грі, емоційно виконувати ігрові дії, передаючи мовленням їх зміст, використовувати засоби виразності мовленнєвого та немовленнєвого видів, придумувати, створювати, розподіляти та розігрувати різні ролі у грі);
- оцінювально-етична компетентність (тобто у грі дитина свідомо аналізує свої дії та дії однолітків, встановлює взаємовідносини, взаємодіє у грі, дитина має моральні та естетичні цінності, змотивована до гри та взаємодії з однолітками і дорослими);
- театральні-ігрова компетентність (визначається тим, щоб дитина вмів дитина має проявляє навички самостійного розігрування ролі, уявних або за

змістом художніх творів, бере участь у театралізованих іграх, проявляє інтерес до ігор-драматизацій, може відтворити у грі сюжет літературного твору, інсценувати фрагменти, брати участь в театральних виставах [18,с. 10].

Т. Поніманська визначає ігрової компетентність як результат діяльності педагогів та педагогічного колективу в організації діяльності дітей, у результаті якої у дитини є сформовані вміння брати участь у грі, дотримуватись правил гри, взаємодіяти у грі, виконувати ігрові ролі, проявляти емоції, застосовувати знання та набутий попередній життєвий досвід [27].

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури та праць вище зазначених вчених, нами визначено власне авторське поняття «ігрової компетентності», яке визначається як результат організації ігрової діяльності дитини що зумовлюється сформованістю знань, вмінь, навичок дітей щодо ігрової діяльності, а саме, вмінням створити ігровий задум, реалізувати сюжет та ускладнювати його в процесі гри, вміти творчо продовжити гру та вносити нові правила і ускладнення, проявляти високий рівень рольової взаємодії, активно спілкуватись з однолітками та дорослими в процесі гри.

З огляду на вище зазначені трактування поняття ігрової компетентності та власне нами визначене поняття, підведемо підсумки щодо підходів вчених. Які представлені у табл.1.1

Таблиця 1.1

Поняття «дослідницька компетентність» та ознаки даного поняття з точки зору дослідників

Дослідники, нормативні документи	Визначення поняття «ігрова компетентність»
Базовий компонент дошкільної освіти	Ігрова компетентність – це здатність дитини до гри, вільної гри, яка емоційно насичена та забарвлена, передбачає спонтанну активність та власну ініціативу дитини, у якій дитина застосовує раніше набуті знання, у якій відбувається особистісний розвиток дитини, реалізація інтересів, ігрових

Продовження таблиці 1.1

	дій та задумів, відбувається прагнення дитини брати участь у дорослому житті.
Н. Луцан	Н. Луцан характеризує поняття «ігрова компетентність» як результат сформованості у дошкільників ігрових дій, виявлення ініціативності, самостійності у процесі ігрової діяльності, процес відображення творчих та реальних ситуацій, процес у якому відбувається ініціювання дитиною та розгортання ігрового задуму, сюжету гри, у грі дитина вчиться спілкуватись та об'єднуватись з однолітками, реалізувати ігровий задум, взаємодіяти у грі, дитина вчиться дотримуватись норм та етикету у спілкуванні з однолітками та дорослими.
Т. Поніманська	Ігрова компетентність – це результат діяльності педагогів та педагогічного колективу в організації діяльності дітей, у результаті якої у дитини є сформовані вміння брати участь у гру, дотримуватись правил гри, взаємодіяти у грі, виконувати ігрові ролі, проявляти емоції, застосовувати знання та набутий попередній життєвий досвід.
Нами визначене власне авторське поняття	Ігрова компетентність – результат організації ігрової діяльності дитини що зумовлюється сформованістю знань, вмінь, навичок дітей щодо ігрової діяльності, а саме, вмінням створити ігровий задум, реалізувати сюжет та ускладнювати його в процесі гри, вміти творчо продовжити гру та вносити нові правила і ускладнення, проявляти високий рівень рольової взаємодії, активно спілкуватись з однолітками та дорослими в процесі гри.

Гра є основою процесу формування ігрової компетентності. Саме через гру діти розуміють, дізнаються про діяльність дорослих та усвідомлюють її,

начаються встановлювати контакти з оточенням. Гра є провідною діяльністю дітей дошкільного віку, відіграє важливе значення у цьому сензитивному періоді дошкільників. Питання поняття та організації гри стає науковим дискурсом праць багатьох вітчизняних та сучасних вчених, зарубіжних дослідників. Для подальшого нашого дослідження вважаємо за необхідне визначити сутність поняття «гра». Є кілька трактувань даного поняття у словниках [11].

Так, у тлумачному словнику поняття «гра» визначається як діяльність і заняття дітей, які обумовлені певними правилами прийомми, які сприяють дозвіллю дітей є розвагою та різними видами спорту. Феномен гри став центром дослідження науковців з давніх років, був центром уваги праць психологів, філософів, мислителів, педагогів. У кожному історичному етапі поняття гри набувало все більше ознак, характеристик та трактувань [29.с. 16].

Зарубіжні філософи, психологи, педагоги та інші вчені надають грі особливого значення. Як своєрідного впливу на розвиток та становлення особистості дитини.

На думку Й. Хьойзінга, ірландського видатного мислителя, граюча людина, особистість відграє функцію творця, адже у грі потрібно придумати правила, сюжет, реалізувати його в процесі ігрової діяльності [14].

Аристотель підкреслював цінність гри та визначав це поняття як можливість дитини розважитися, відпочити, гра є засобом та джерелом душевної рівноваги, встановлення гармонії душі та тіла.

Ф. Фребель, видатний німецький вчений та педагог трактував поняття «гра» як педагогічне явище із окремими його ознаками, ця діяльність витончена, наповнена особливим сенсом, є природною діяльністю дитини, яка корисно впливає на її розвиток, організацію якої мають забезпечити дорослі доклавши до цього максимум зусиль [31].

Один із перших вчених, які трактували поняття гри, розглядали її теорію був К. Грос. На думку зазначеного вченого «гра» є школою підготовки організму до життєвих змін, підготовкою особистості до діяльності у дорослому житті.

М. Монтессорі вважає гру діяльністю синтетичною, яка охоплює сферу

пізнавального розвитку та почуттів дитини, є цариною розвитку розуму дитини, необхідною потребою зростаючого організму, рушійною силою особистих та інтелектуальних зусиль.

О. Запорожець визначав гру як формою дитячої самодіяльності, розвиток якої не відбувається спонтанно, вимагає сприятливих відповідних формувальних впливів.

Підходи до визначення та трактування поняття «гра» розглядалися у працях вчених: О. Усової, І. Теплицької які визначали гру як можливість встановлення взаємовідносин між дітьми, налагодження контакту та спілкування у дитячому колективі, тощо [25].

Т. Поніманська розглядає поняття «гра» як діяльність, що спрямована на орієнтування дитини в предметній та соціальній дійсності, у якій дитина розвивається, має можливість відобразити враження від пізнання навколишнього світу [18].

У Енциклопедії освіти «гра» – це вид креативної діяльності дитини, можливість проявити креативність дитини, діяти з предметами, встановлювати контакт з однолітками, засвоювати норми та правила суспільства [14].

Великий енциклопедичний словник трактує гру як вид непродуктивної діяльності дитини, у якої мотивація дитини не зосереджена на результатах гри, а цінність полягає у самому процесі ігрової діяльності.

Нова філософська енциклопедія визначає гру як естетичної діяльності дитини, у якій дитина складає правила, є як учасником так і глядачем, отримує радість, задоволення, позитивні емоції від процесу.

Гра визначається в науковій літературі як певний феномен існування, який є основою навчання, трудової діяльності, особливим явищем людського буття, необхідним засобом розвитку дітей та дорослих, актуальною проблемою наук педагогіки та психології.

Поняттю гри відведене важливе місце і у спеціальній літературі, у якій уточнюється суть та сенс цього слова. Гра є діяльністю у якій дитина природньо розвивається, набуває життєвих знань вмінь та навичок.

За опрацюванням наукової літератури та характеристикою думок вчених, нами визначене власне авторське поняття «гра» – це цікава діяльність дитини, яка надає можливість вихованцям реалізувати свій життєвий досвід, встановити контакт з однолітками, реалізувати ігрові задуми, проявити життєвий досвід, отримати або закріпити вже набуті знання, можливість дитини більше познайомитись із світом життя дорослих, засіб формування ціннісної сфери дитини.

З огляду на вище зазначені думки вчених вважаємо проаналізувати трактування поняття гри позначивши ознаки значущості для розвитку дітей. Результати даного аналізу представлені у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Дослідники, джерела	Поняття «гра»	Ознаки значущості для розвитку та виховання дитини
Тлумачний словник	«Гра» – діяльність і заняття дітей, які обумовлені певними правилами прийомами, які сприяють дозвіллю дітей є розвагою та різними видами спорту.	+
Аристотель	«Гра» – можливість дитини розважитися, відпочити, гра є засобом та джерелом душевної рівноваги, встановлення гармонії душі та тіла.	+
К. Грос	«Гра» є школою підготовки організму до життєвих змін, підготовкою особистості до діяльності у дорослому житті.	+

Продовження таблиці 1.2

О. Запорожець	«Гра» – це форма дитячої самодіяльності, розвиток якої не відбувається спонтанно, вимагає сприятливих відповідних формувальних впливів.	+
О. Усова, І. Теплицька	«Гра» – це можливість встановлення взаємовідносин між дітьми, налагодження контакту та спілкування у дитячому колективі, тощо.	+
Т. Поніманська	«Гра» – це діяльність, що спрямована на орієнтування дитини в предметній та соціальній дійсності, у якій дитина розвивається, має можливість відобразити враження від пізнання навколишнього світу.	+
Енциклопедія освіти	«Гра» – це вид креативної діяльності дитини, можливість проявити креативність дитини, діяти з предметами, встановлювати контакт з однолітками, засвоювати норми та правила суспільства.	+
Великий енциклопедичний словник	«Гра» – це вид непродуктивної діяльності дитини, у якій мотивація дитини не зосереджена на результатах гри, а цінність полягає у самому процесі ігрової діяльності.	+
Нова філософська енциклопедія	«Гра» – це естетичної діяльності дитини, у якій дитина складає правила, є як учасником так і глядачем, отримує радість, задоволення, позитивні емоції від процесу.	+

Продовження таблиці 1.2

Наукова література	певний феномен існування, який є основою навчання, трудової діяльності, особливим явищем людського буття, необхідним засобом розвитку дітей та дорослих, актуальною проблемою наук педагогіки та психології.	+
Визначене нами власне авторське поняття	«Гра» – це цікава діяльність дитини, яка надає можливість вихованцям реалізувати свій життєвий досвід, встановити контакт з однолітками, реалізувати ігрові задуми, проявити життєвий досвід, отримати або закріпити вже набуті знання, можливість дитини більше познайомитись із світом життя дорослих, засіб формування ціннісної сфери дитини.	+

За результатами узагальненого аналізу понять гри та ознак її значущості можна зробити висновок, що у сенсі кожного поняття закладено цінність гри для розвитку та виховання дитини.

На думку вчених гра є засобом пізнання дитиною навколишнього світу, у процесі якого діти вивчають кольори, форму, розмір, засвоюють ці сенсорні еталони, знайомляться з рослинним та тваринним світом, проходять парцес адаптації та соціалізації до закладу освіти.

Гра є засобом розвитку пізнавальних здібностей дітей дошкільного віку: мислення, уваги, пам'яті, мовлення, сприйняття. Саме у грі діти навчаються критично мислити, знаходити спільне рішення у ігрових ситуаціях, підбирати предмети заміники у разі потреби. Під час гри діти спілкуються, висловлюють свою думку, аргументують її. Запам'ятовуючи правила гри у дітей розвивається довготривала пам'ять, дошкільники використовують вже існуючі правила гри, пропонують нові ускладнюючі гру. У грі розвивається логічне мислення

дошкільників, уява. Щоб відтворити сюжет у рольовій наприклад грі дитина має спланувати свою роль, використати життєвий досвід, набуті знання.

Гра є засобом розвитку пізнавальних здібностей дітей, волі дитини. Дитина навчається керувати собою, своєю поведінкою. Під час гри у дітей формується світ цінностей, особистісні якості.

Значення гри для пізнавальних психічних процесів та формування цінностей дитини зображено на рисунку 1.1.

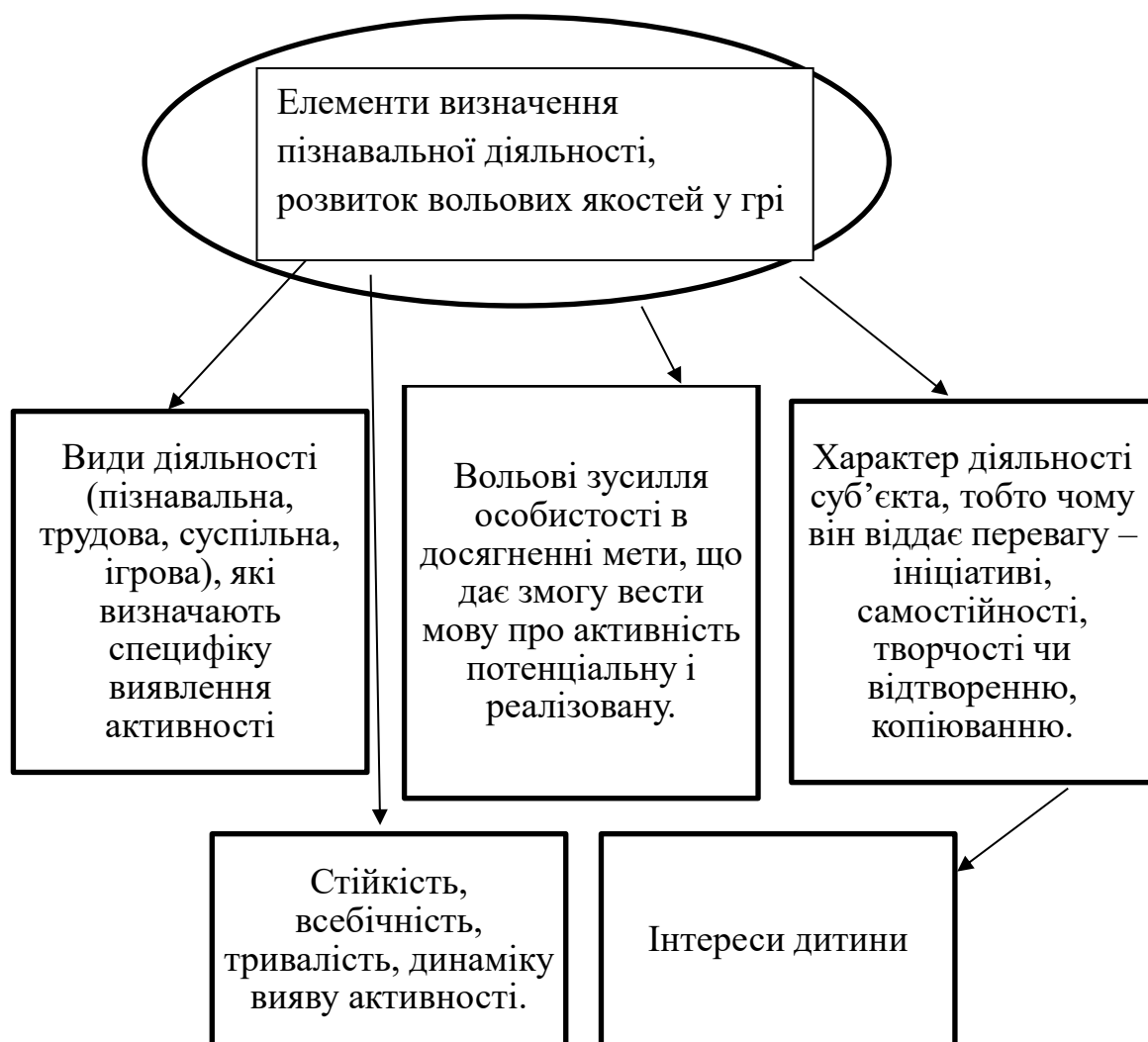
Рисунок 1.1. Дослідницькі здібності дошкільників

Отже з огляду на вище зазначене у процесі гри, а саме, наприклад сюжетно-рольової «сім'я» дитина розуміє як мають ставитись члени родини один до одного, проявляють свій життєвий досвід спілкування з батьками, тому часто педагоги можуть помітити у процесі гри які взаємини батьків вдома, адже дитина в ігрових діях копіює поведінку дорослих, а отже гра має велике значення для педагогічних спостережень вихователів закладів дошкільної освіти.

На сьогодні немає чітко встановленого одного визначення поняття «гра», цей феномен є багатограним та багатовекторним, набуває з кожним роком все більше нових ознак з урахуванням змін покоління дітей та їх сучасних особливостей.

Для дитини дошкільного віку також важливим є розвиток вольових якостей.

Значення гри для пізнавальної та вольової сфери дитини психічних процесів та формування цінностей дитини зображено на рисунку 1.2.

Рисунок 1.2. Елементи визначення критеріїв пізнавальної діяльності.

Гра є засобом встановлення контакту дитини з дорослим, можливість проведення часу з батьками, що також надає дитині позитивних емоцій. У грі дитина навчається співпереживати, розуміти оточуючий світ.

Отже за результатами дослідження наукової літератури, праць видатних вчених можна зробити висновок, що гра є важливим засобом розвитку дітей дошкільного віку, формуванням її особистості, цінностей, пізнавальної діяльності, засіб спілкування дитини, встановлення контакту з однолітками.

1.2. Особливості формування ігрової компетентності дошкільників

Гра дошкільників має розвиватись як форма дитячої самодіяльності. Але для забезпечення такого процесу у дітей необхідно сформувані знання про певні ігрові дії, як визначати ролі у гри, створювати правила. Все це є елементами ігрової компетентності дошкільників, які вихователі мають врахувати у своїй діяльності. Задля багатовекторного аналізу особливостей формування ігрової компетентності дошкільників вважаємо необхідним визначити структуру компетентності, завдання формування компетентності у закладі дошкільної освіти, принципи та етапи.

Спираючись на засади стандарту дошкільної освіти Базового компоненту дошкільної освіти нами визначено завдання формування ігрової компетентності дошкільників:

1) формування емоційно-ціннісного ставлення дітей до гри, розвиток стійкого інтересу ігрової діяльності, захоплення процесом та результатом гри, інтерес до перевтілень, виконання різних ролей, сприяння цінності збереження групової солідарності у грі;

2) формувати знання дітей про зміст ігор, їх види та назви, норми і правила поведінки в процесі гри;

3) формувати навички визначати свій інтерес до ігор, обтирати тему та сюжет гри, планувати його реалізацію, добирати відповідні предмети для ігрового забарвлення процесу, застосовувати свій досвід у грі, дотримуватись правил, взаємодіяти у ігрових ролях з однолітками [17].

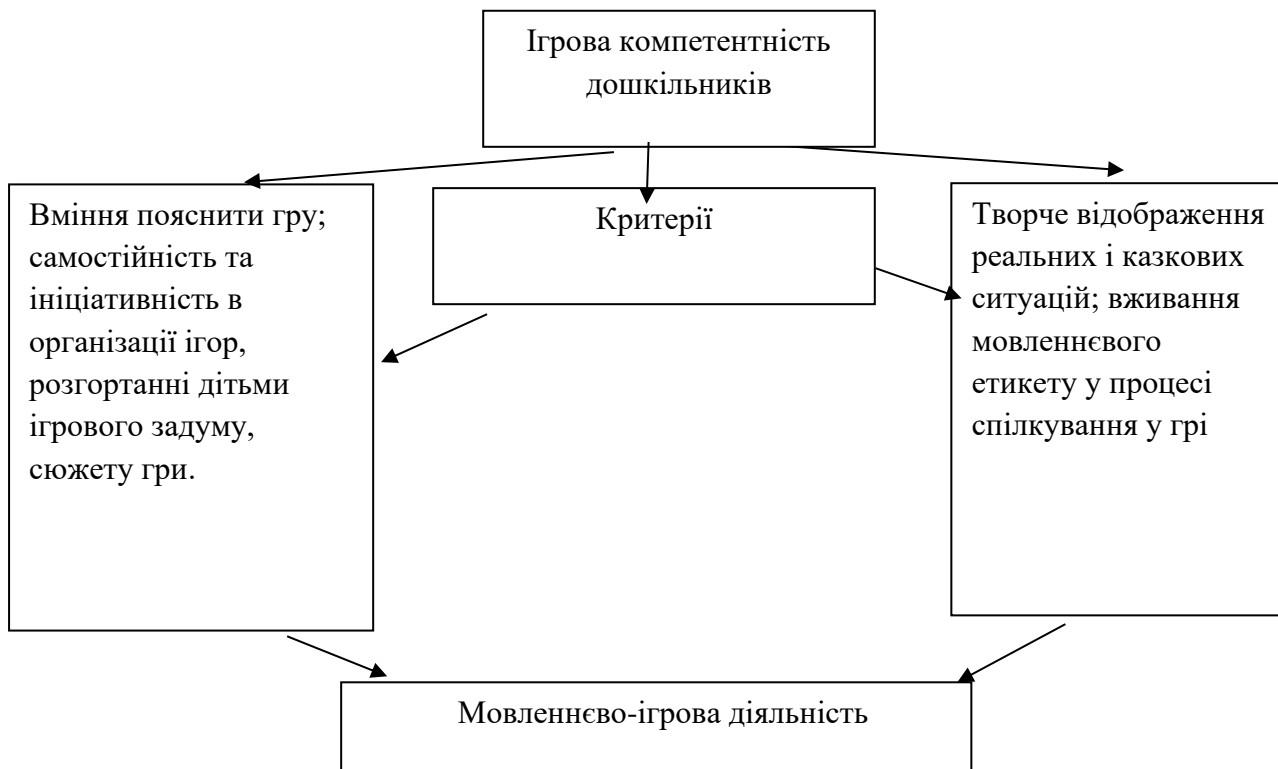
В залежності від виду гри та умов її проведення вихователь має створити умови для ігрової діяльності дошкільників. Насамперед необхідно визначити мету, потім наступним етапом вже буде підбір ігор та обладнання до ігрової діяльності дітей.

Враховуючи чітко визначені завдання формування ігрової компетентності дошкільників вихователі мають враховувати це в організації освітнього процесу.

На думку Н. Луцан педагоги також мають знати і враховувати структуру

ігрової компетентності дошкільників, яка представлена на рисунку 1.3.

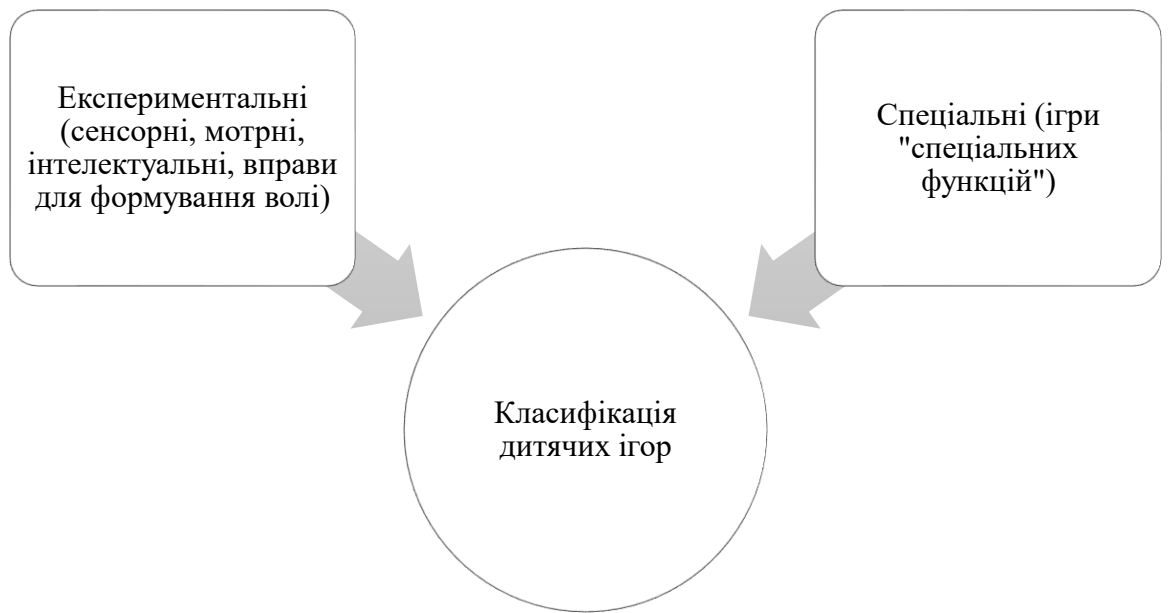
Рисунок 1.3. Структура ігрової компетентності дошкільників [14].

Для ефективної організації дитячої гри, необхідно враховувати різноманітність класифікації ігор. Для подальшого нашого дослідження вважаємо за необхідне розкрити підходи вчених до класифікації дитячих ігор. Види дитячих ігор представлені у роботах К. Ушинського, В. Сухомлинського, Н. Поніманської, А. Богуш, О. Смирнова, М. Гончарова, Т. Ладивіра, Ж. Шаже, К. Гроса, В. Штерна, С. Новосолової, Н. Гавриш, С. Русової та інших [7; 9; 14; 25].

З огляду соціальної педагогіки гра дітей має чітко визначені три сторони: уверенність, характерна для раннього дитинства й молодшого шкільного віку; експериментальність як простір перевірки накопичуваного соціального досвіду, властива дітям 9–12 років; і перший ступінь пізнання, що відбувається в підлітковому віці. Отже з огляду на зазначену думку вчених соціальної педагогіки, зазначаємо що в дошкільному дитинстві гра не закінчується та має своє продовження у інших вікових періодах життя дитини.

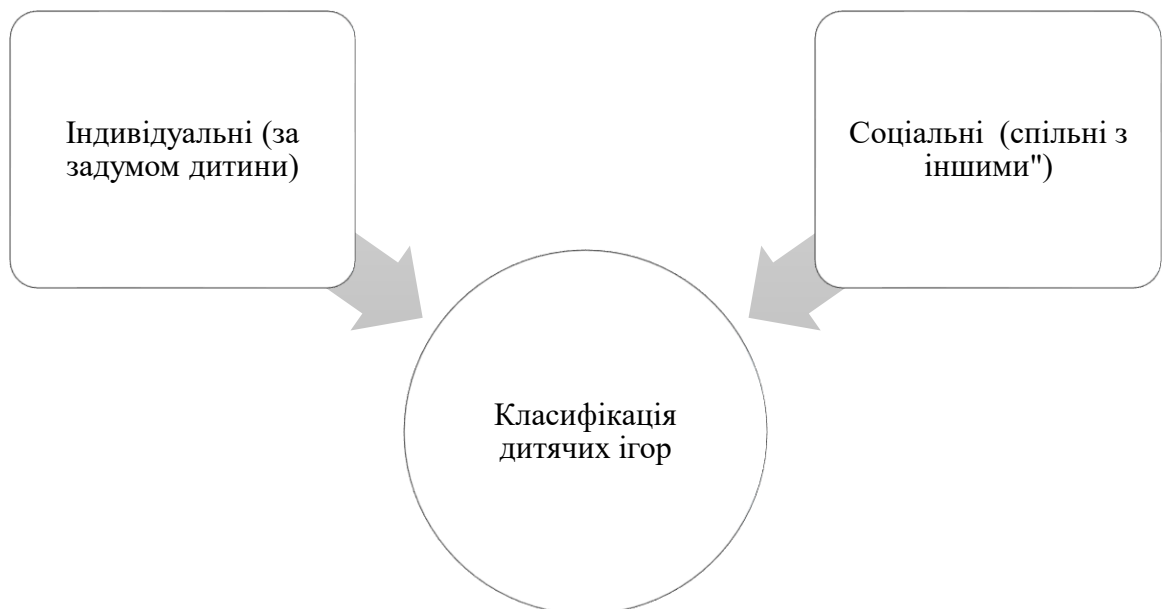
На думку К. Гроса, як одного із перших основоположників класифікації

дитячих ігор, ігри поділяються на дві групи, які представлені на рисунку 1.4.

Рисунок 1.4. Класифікація дитячих ігор К. Гроса

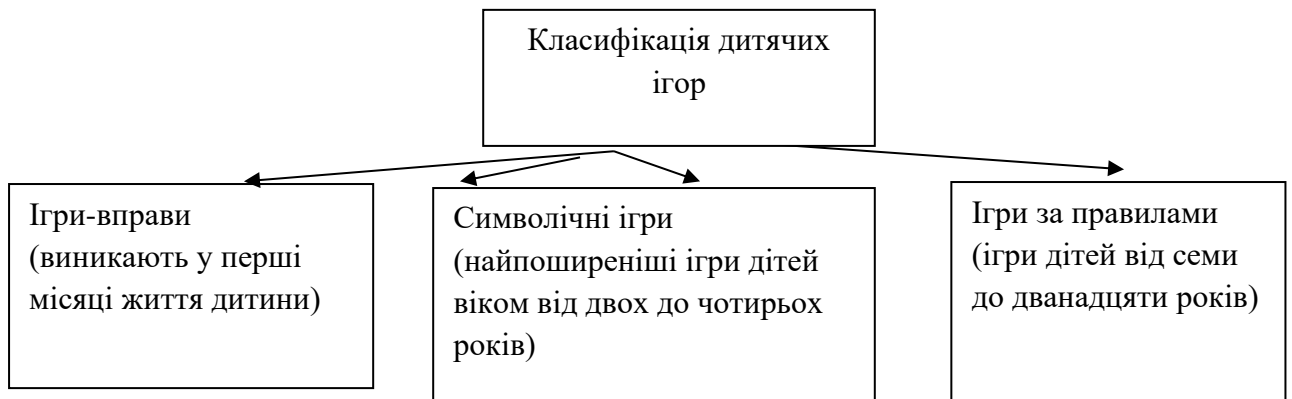
Досліджуючи питання класифікації дитячих ігор ми звернулись до дослідження В. Штерна який запропонував наступну класифікацію ігор, яка представлена на рисунку 1.5.

Рисунок 1.5. Класифікація дитячих ігор В. Штерна

На думку вченого в іграх необхідно розвивати внутрішні сили дитини, спиратись на її можливості, інтереси, розвивати здібності дитини враховуючи умови середовища в якому вона перебуває. Науковець вважав що вплив соціального оточення відіграє важливу роль у формуванні ігрових дій дитини.

Ж. Піаже, видатний швейцарський психолог класифікував ігри, види яких представлені на рисунку 1.6.

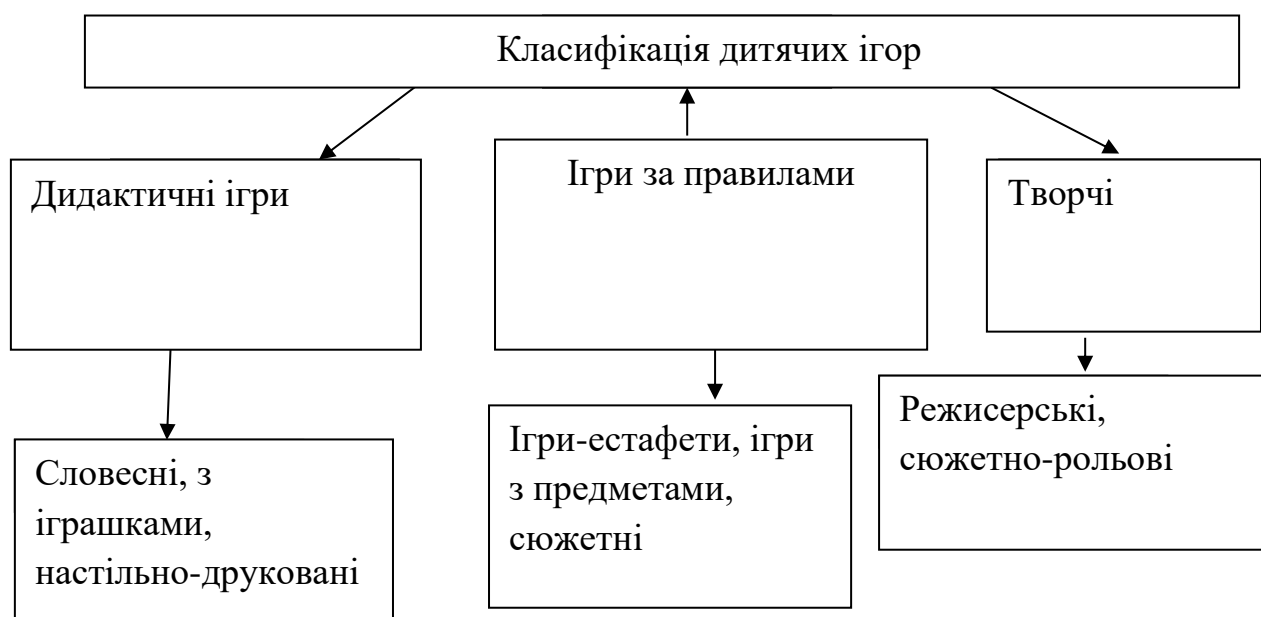
Рисунок 1.6. Класифікація дитячих ігор за Ж. Піаже

Американська дослідниця К. Гарвей запропонувала наступну більш детальну класифікацію ігор, яка представлена на рисунку 1.7.

Рисунок 1.7. Класифікація дитячих ігор за К. Гарвей

Особливо цінною для нашого дослідження є класифікація ігор за сучасною дошкільною педагогікою, яка представлена на рис. 1.8.

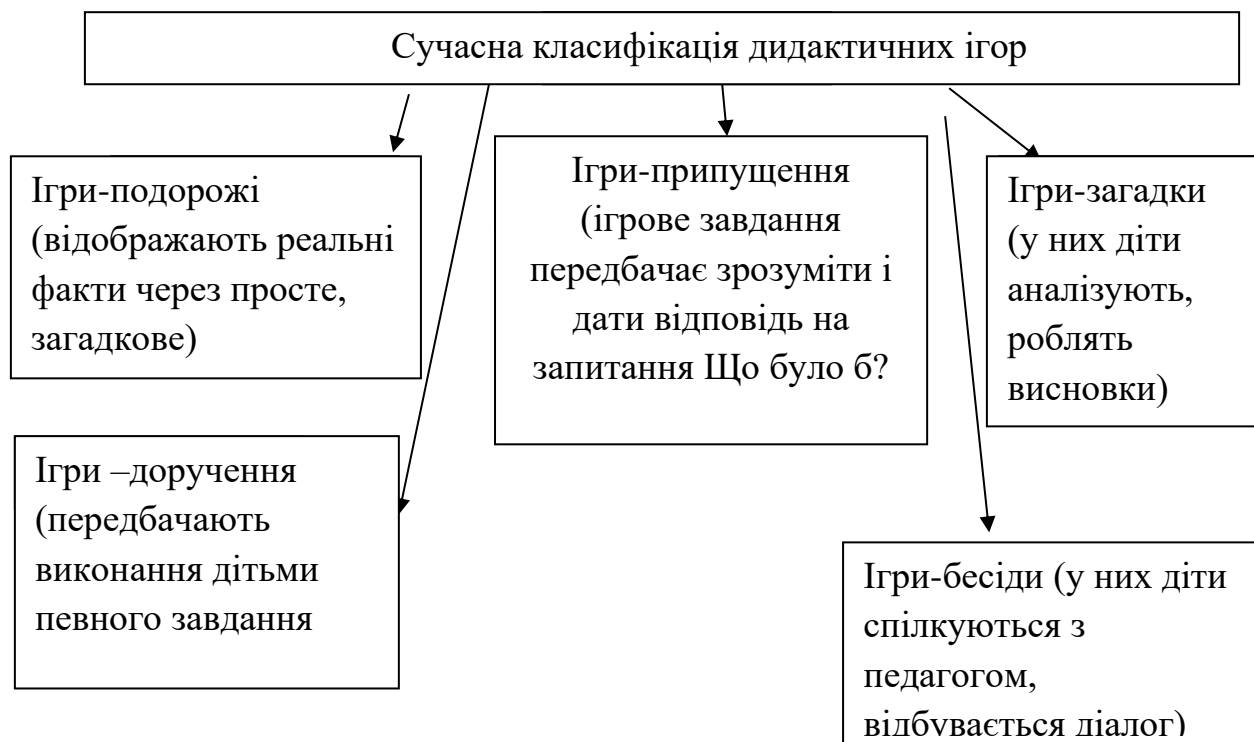

Рисунок 1.8. Класифікація дитячих ігор за сучасною дошкільною педагогікою

Особливо цінними для розвитку дітей дошкільного віку є дидактичні ігри, які вихователі проводять у закладі дошкільної освіти кожного дня. У режимі закладу дошкільної освіти вихователі планують дидактичні ігри у першій половині дня, на прогулянці, та у другій половині дня. Дидактичні ігри мають відповідати темі тижня, спрямовані на закріплення знань, вмінь, мовленнєвих навичок дітей. Дидактичні ігри можуть передбачати наявність обладнання, а також бути проведеними без обладнання. Питання організації дидактичної гри з дітьми дошкільного віку висвітлені у працях вчених М. Гончарова, В. Сушко, Н. Філатова, Т. Ладивір, Н. Гавриш, А. Богуш та інших вчених. Дидактична гра позитивно впливає на розумовий розвиток дитини, цей вплив у своїх працях висвітлили С. Рубінштейн, І. Сікорський, Є. Покровський, Л. Виготський, Д. Ельконін. При плануванні дитячої гри вихователь має врахувати вік дітей. Їх можливості та інтереси, умови, місце. Час проведення гри. Ці всі елементи впливають на процес гри. За спостереженнями в закладах дошкільної освіти,

дітям дуже подобаються дидактичні ігри, вони їх запам'ятовують, пропонують до проведення на прогулянці, іноді проявляють ініціативу та можуть змінювати правила гри, доповнювати її новими елементами [33].

Існують і різні погляди вчених на класифікацію дидактичних ігор, особливо цінною для нашого дослідження стала класифікація дидактичних ігор сучасної педагогіки, яка представлена на рисунку 1.9.

Рисунок 1.9. Класифікація дидактичних ігор за сучасною дошкільною педагогікою

Насправді класифікацій дитячих ігор у педагогіці дуже багато. Якщо звернути увагу на ігри у природному довіллі, можемо виокремити також ігри з природними матеріалами: з піском, з водою, повітрям та інші. У закладі дошкільної освіти також проводяться музичні ігри з дітьми. Особливо цінними для освітньої діяльності є народні ігри. У них вихователі надають дітям знання про народні звичаї та традиції, формують національні цінності. Також у закладі дошкільної освіти проводяться конструктивно-будівельні ігри, які передбачають

використання дітьми різного будівельного матеріалу, у таких іграх діти можуть грати самостійно або співпрацювати у команді. Наступними важливими іграми у фізичному розвитку дітей є рухливі ігри. Рухливі ігри вихователь планує також тричі на день: у першій половині дня, на прогулянці, та у другій половині дня. Під час планування рухливої гри необхідно враховувати пору року, місце проведення, вік та можливості дітей.

У ході організації ігрової діяльності дошкільників необхідно враховувати принципи. Принципи організації гри дітей дошкільного віку запропоновані вченими Н. Михайленко, Н. Коротковою. Отже науковиці вважали важливими наступні принципи формування способів ігрової діяльності які можуть дозволити дитині реалізувати сюжет:

- 1) дорослий має грати з дитиною (саме у спільній грі дитина реалізуватиме свої можливості, буде опановувати ігрові вміння);
- 2) починати необхідно з раннього віку і далі продовжувати надавати можливість дитині взаємодіяти з однолітками як партнерами у грі;
- 3) навчати дітей способам узгодження дій з ігровими партнерами;
- 4) дорослий має організувати ігри так, щоб у процесі або з кожною новою грою дитина робила для себе нові відкриття [28].

Необхідно у формуванні ігрової компетентності навчити дітей ігровим діям у сюжетній грі. Задля цього вважаємо за необхідне визначити етапи формування ігрових дій у сюжетній грі, які презентовані на рисунку 1.10.

Визначені етапи представлені на рис.1.10 презентовані у працях Н. Михайленко. Як зазначено у працях особливістю організації гри дітей є те, що педагог має бути партнером у грі, бере участь у процесі гри забезпечуючи цим їх природність.

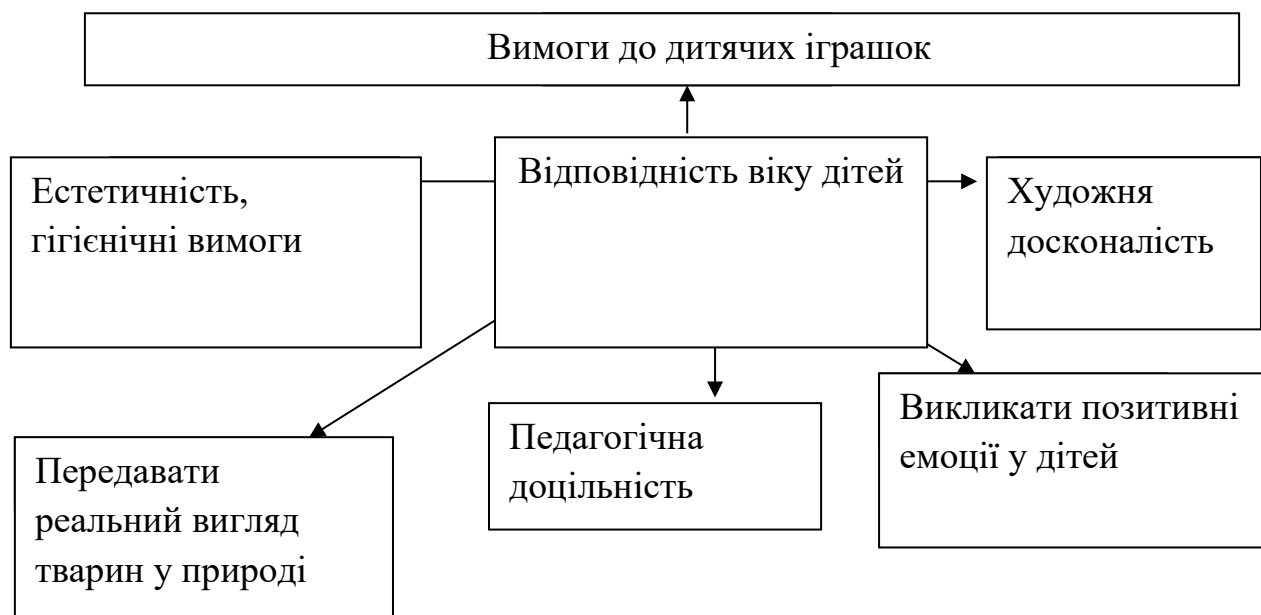
У ході ігрової діяльності діти використовують іграшки. Іграшка є елементом дитячої гри. На сьогодні різноманіття іграшок надає можливість дитині ознайомитись із світом дорослих.

Рисунок 1.10. Етапи формування ігрових дій у сюжетній грі

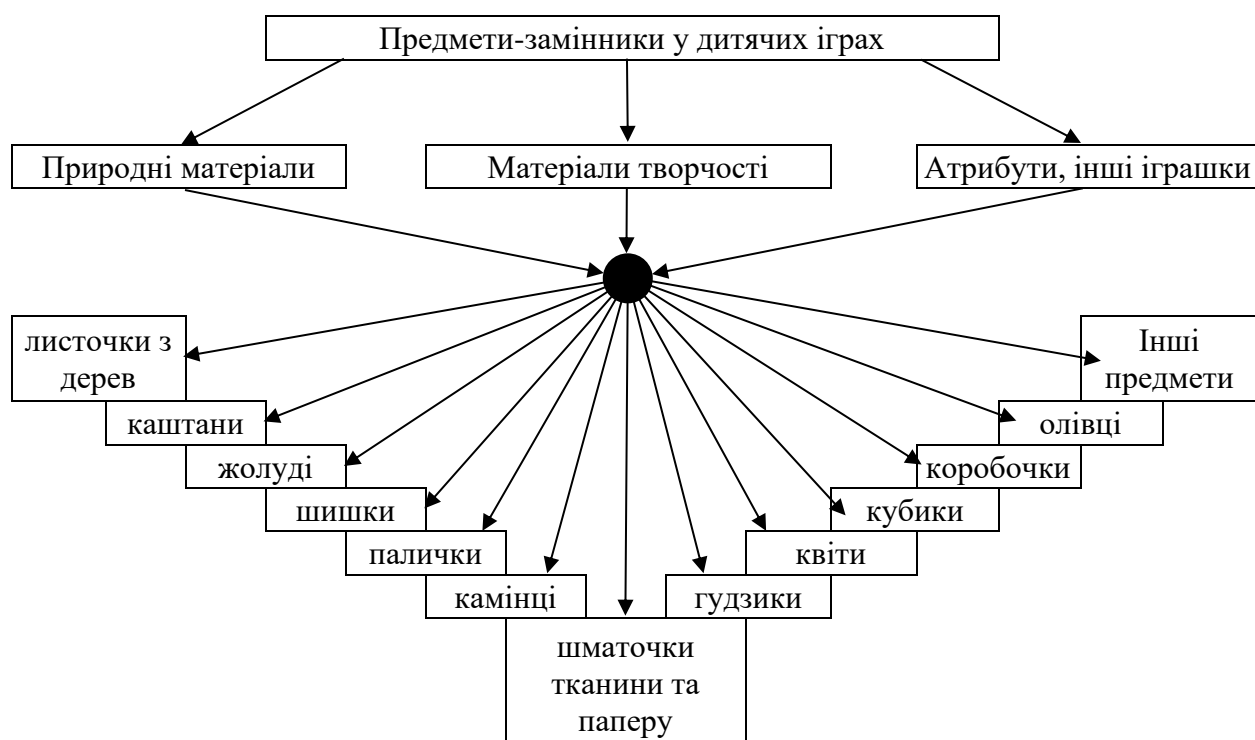
Мініатюрні предмети побуту, елементи кухні чи подібні конструкції інших предметів вжитку дорослих надають дитині знання щодо використання їх у житті. Так дитина має можливість отримати знання та навички, які їй знадобляться щодо самообслуговування. Але не всі іграшки можуть забезпечити користь для розвитку дитини, особливо емоційної сфери та морального виховання. В сучасному світі іграшковому присутні іграшки, які можуть викликати у дітей негативні емоції і навіть спричинити агресію, тому дорослі та педагоги мають враховувати вимоги до іграшок, які представлені на рисунку 1.11.

Іграшка повинна викликати позитивні емоції дитини, формувати в неї позитивні моральні якості особистості. У ході розвитку ігрових дій дитини з предметами поступово дитина навчається використовувати предмети-замінники. Переважно саме у старшій групі дітей необхідно навчати використовувати в ігровій діяльності предмети-замінники. У такій діяльності дитина має можливість до розвитку уяви. Переважно предмети замінники діти використовують у сюжетно-рольових іграх, так, наприклад, у грі «магазин» замість грошей діти можуть використати листочки з дерев або інші матеріали.

Рисунок 1.11. Вимоги до дитячих іграшок

Гра не обмежує дітей у предметах-замінниках, ми визначимо основні, які використовують діти у закладі дошкільної освіти за нашими спостереженнями. Предмети-замінники представлені на рисунку 1.12.

Рисунок 1.12. Предмети-замінники у дитячих іграх

Особливої уваги вчені надають керівництву іграм дітей, педагог має враховувати вимоги до організації ігрової діяльності дошкільників. Детальніше особливості керівництва грою дітей педагогами ми розглянемо у наступних підрозділах.

Отже, нами визначено структуру ігрової компетентності дошкільників, завдання ігрової компетентності, особливості організації та формування вмінь дітей щодо сюжету гри, етапи формування у дітей вміння відтворювати сюжет гри, елементи предметів-замінників які може використовувати дитина в процесі ігрової діяльності.

1.3. Особливості ігрової взаємодії дошкільників різних вікових груп

З огляду на особливості розвитку дошкільників різних вікових періодів, можна зазначити що в залежності від рівня розвитку психічних пізнавальних процесів, сформованості знань, вмінь дитини буде залежати і процес гри. За чинними програмами розвитку дітей дошкільного віку зазначені вимоги та показники до сформованості кожної із компетентностей, зокрема і ігрової. Вважаємо за необхідне для подальшого нашого дослідження розкрити особливості розвитку дитини вікових періодів дошкільного віку, а саме взаємодії дітей у грі.

Починаючи вже з перших років дитина стає на шлях особистісного та фізичного розвитку: оволодіває прямоходінням, простими діями з предметами, елементарними навичками із самообслуговування, набуває певної фізичної самостійності і намагається її відстоювати, проте не завжди їй це вдається. Тому дуже важливою у цьому віці є підтримка і допомога дорослого. Вже з перших днів життя, а особливо у два роки у дитини з'являється неабияке прагнення до пізнання навколишнього світу в практичний спосіб. Предмети навколо стають неабияк цікавими для дітей. Усі предмети навколо їй потрібно обстежити, потримати у руках, понюхати, скуштувати. У такий спосіб дитина пізнає якості

предметів та зв'язки між ними, робить свої перші відкриття. Дитина проводить предметно-практичну діяльність, аналізує предмети усіма можливими аналізаторами. В умовах предметно-маніпулятивної діяльності відбувається розвиток наочно-дійового мислення, яке безпосередньо пов'язане із практичними діями та такими мисленнєвими операціями як аналіз, синтез, порівняння.

Поступово на основі набутого досвіду предметної діяльності, спостережень, а також спілкування з дорослими у дитини з'являються предметно-відображувальні ігрові дії, а відтак і сюжетно-відображувальна гра, яка є початковою стадією сюжетно-рольової гри, під час якої вона намагається відтворити найпростіші життєві ситуації. Цікаво, що дитина цього віку готова по кілька разів поспіль повторювати ту саму дію, адже її цікавить сам процес, а не результат. У цьому віці особливої уваги та новоутворень набуває розвиток психічних процесів, що характеризується ситуативністю та змінністю. Увага має мимовільний характер, тож зосереджено займатись одним видом діяльності 2-річна дитина може не більше 7–10 хвилин. Запам'ятовування і пригадування предметів, подій, пов'язані з яскравими емоціями. Стрімко розвивається мовлення, збагачуються пасивний і активний словники на основі встановлення зв'язків між словами і предметами, між словом і дією чи явищем.

У даному віковому періоді поведінка дитини означеного віку емоційно нестійка, іноді плач дитини може різко замінюватись сміхом (радість-сміх), згодом через короткий час він може раптово заплакати. Ще дуже сильною є залежність від емоційного спілкування з рідними і близькими. Хоча і з'являється інтерес до однолітків як до об'єкта пізнання невідомого.

У цьому означеному віковому періоді дитина цікавиться процесом маніпулювання з предметами, результат не такий для неї важливий як деталі. Діючи з різними предметами дитина засвоює форму колір, розмір, елементи сенсорних еталонів, намагається наслідувати дорослого, граючи з ним в ігри та створюючи елементарні конструкції. Дитину мимовільно привертає усе яскраве, вона отримує позитивні емоції у ході ігрової діяльності, спілкується з дорослим.

Словник дитини цього періоду має невеликий запас, але дитина вже намагається аргументувати та висловлювати свою думку. Як зазначають психологи, на цьому етапі у дитини проявляються перші елементи кризи трьох років, дитина може вередувати, не слухати дорослого, часто така поведінка може супроводжуватись істериками.

Насправді у навичках самообслуговування і навіть іграх дитина потребує допомоги дорослого але не може це усвідомити. На цьому віковому періоді краще пропонувати дитині ігри сенсорного змісту, це можуть бути різні ігри на липучках, вкладиші, ігри з підбиранням предметів за кольором. У такій діяльності дитина засвоюватиме елементи ігрової компетентності.

Узагальнені результати аналізу даного вікового періоду представлені на рисунку 1.13.

Рисунок 1.13. Особливості розвитку та ігрової взаємодії дітей раннього віку

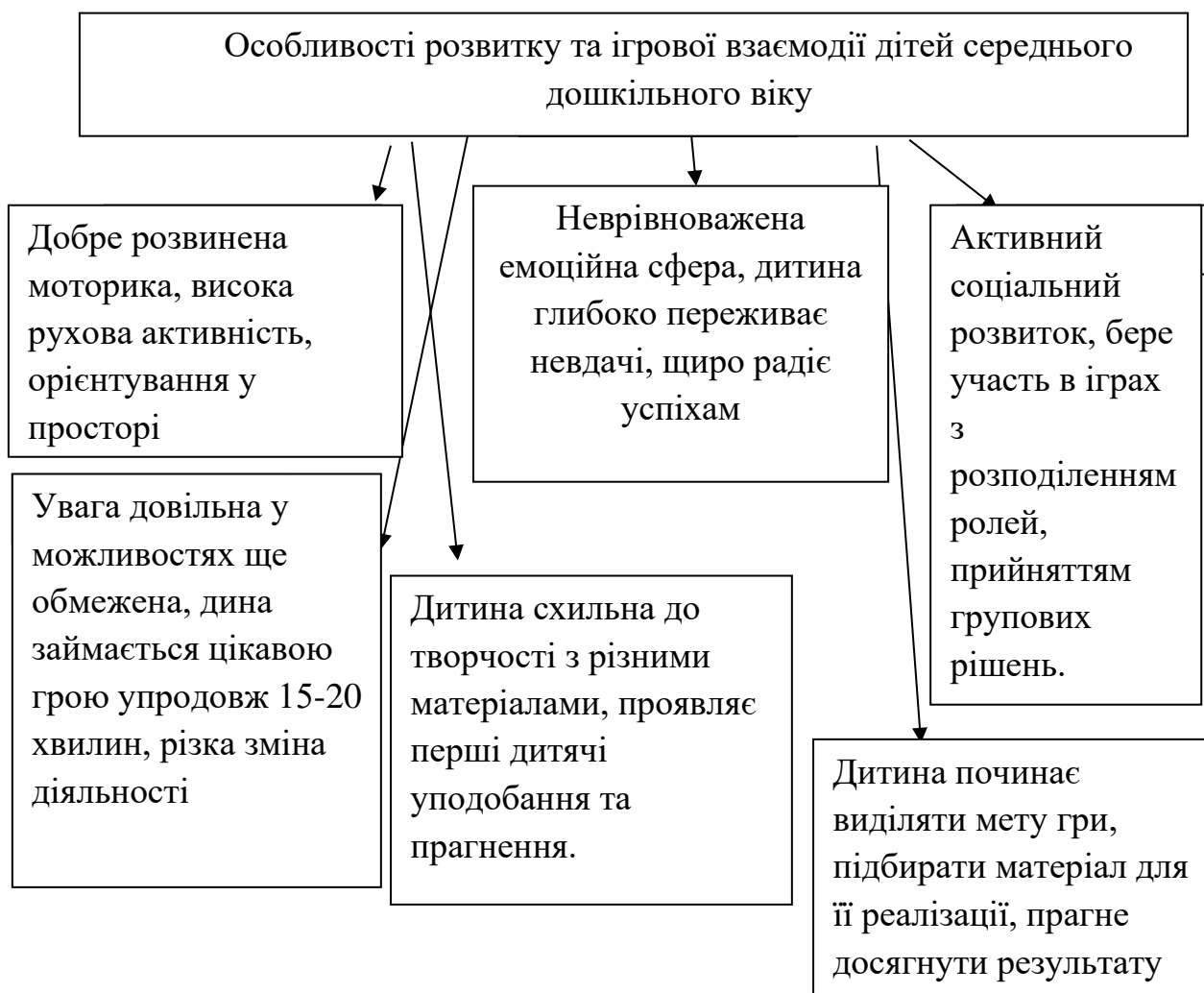
У молодшому дошкільному віці у дитини проявляється рухова активність, рухи стають впевнені, у дитини з'являється більше можливостей для гри, спілкування з дорослим, предметно-маніпулятивної діяльності. На цьому віковому періоді у дітей встановлюються досконалішими сенсорні можливості. Її емоційний стан залежить від фізичного комфорту та впливу на неї. Дитина цікавиться ігровою діяльністю з конструктором та іншими іграшками. Цікавиться творчими та сюжетно-рольовими іграми. Намагається конструювати, дорослий підтримує дитину. Узагальнені результати аналізу ігрової взаємодії та розвитку представлені у рисунку 1.14.

Рисунок 1.14. Особливості розвитку та ігрової взаємодії дітей молодшого дошкільного віку

У середньому дошкільному віці розвиток дитини визначається добре розвинутою моторикою, дитина краще координує свої рухи, орієнтується у

просторі, виявляє високу рухову активність. Цей період визначається і дослідницькою діяльністю, дитина щось досліджує прагне до експериментування, постійно ставить запитання, допитлива. Уява набуває вже більш стрімкого розвитку, дитина уявляє ігровий задум. У дитини діяльність стає більш продуктивною, вона активно взаємодіє з однолітками та дорослими у грі, але їй важко розподілити ролі, нестійкі емоції. Результати детального аналізу розвитку та взаємодії у грі дітей середнього дошкільного віку представлені на рисунку 1.15.

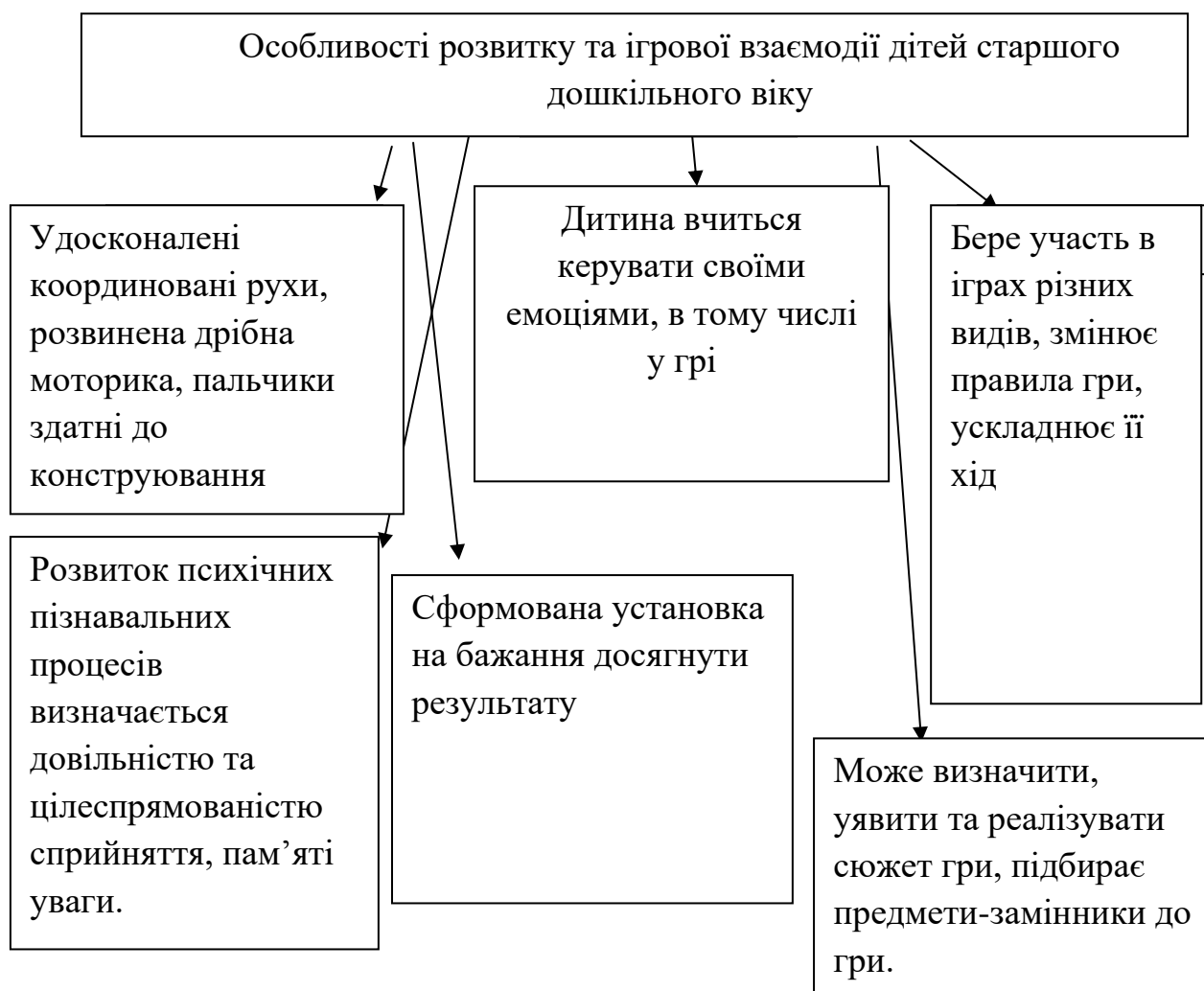

Рисунок 1.15. Особливості розвитку та ігрової взаємодії дітей середнього дошкільного віку

У старшому дошкільному віці фізичний розвиток дитини визначається зміцненням усіх систем, удосконаленням рухів, у дитини розвинута дрібна

моторика. Розвиток психічних пізнавальних процесів визначається довільністю та цілеспрямованістю сприйняття, пам'яті уваги. У дитини оперує кілька типів мислення: логічне, наочно-дійове, наочно-образне. У дитини стрімко розвивається творча уява, дитина прагне досягнути бажаного результату у тому числі і у грі.

Результати детального аналізу розвитку та взаємодії у грі дітей старшого дошкільного віку представлені на рисунку 1.16.

Рисунок 1.16. Особливості розвитку та ігрової взаємодії дітей старшого дошкільного віку

Отже, у даному підрозділі нами було проаналізовано особливості розвитку дітей різних вікових груп, які важливі для організації процесу гри. Також нами визначено ознаки та характеристики ігрової взаємодії дошкільників у ранньому, молодшому, середньому та старшому дошкільному віці.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ІГРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

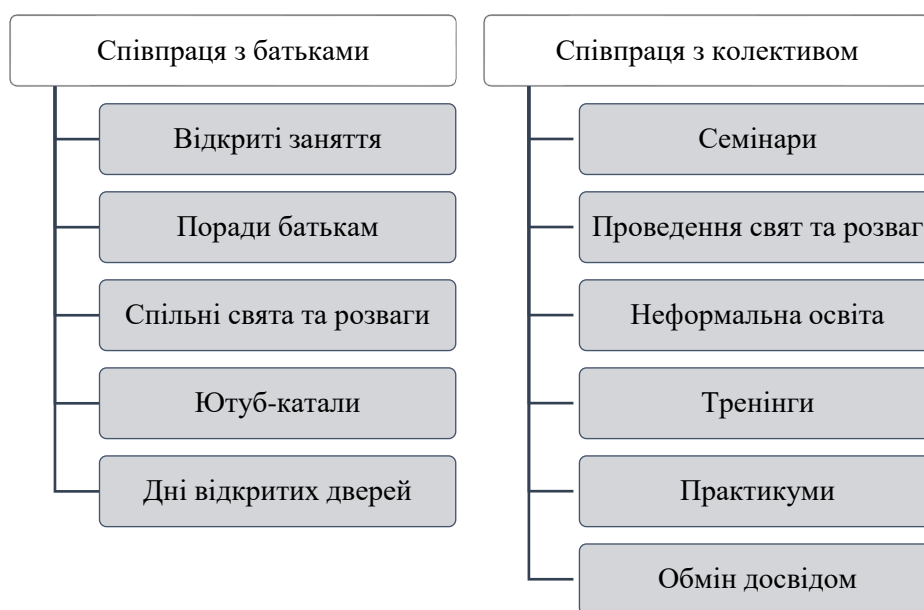
2.1. Педагогічні умови формування ігрової компетентності дітей дошкільного віку

У формуванні ігрової компетентності дітей дошкільного віку важливо створити належні умови для даного процесу у закладі дошкільної освіти вихователь повинен сформувати у дітей знання, вміння, навички. Задля такої ефективної діяльності педагога мають реалізувати педагогічні умови. У ході аналізу психолого-педагогічної літератури нами визначено умови формування ігрової компетентності дошкільників, які представлені на рисунку 2.1.

Рисунок 2.1. Умови формування ігрової компетентності дошкільників

Охарактеризуємо кожну умову формування ігрової компетентності дошкільників. Першою умовою ми визначили об'єднання зусиль усіх учасників освітнього процесу у формуванні ігрової компетентності дошкільників. Тільки у співпраці з батьками педагоги зможуть організувати ефективний процес формування ігрової компетентності дошкільників. На сьогодні в умовах дистанційної освіти, особливої уваги набуває комунікація педагогів із батьками. Комунікація відбувається через соціальні мережі, месенджери. Вихователі мають враховувати особливості сучасних молодих батьків, їх кліпове мислення і зацікавленість гаджетами. З урахуванням сучасних онлайн-інструментів та розвитку комп'ютерних технологій, штучного інтелекту педагоги мають можливість самостійно створювати ігри спрямовані на розвиток дошкільників, пропонувати батькам, спільно проводити таку діяльність через зум чи інші програми. Можливі форми співпраці педагогів та батьків, педагогів закладів дошкільної освіти та іншими учасниками освітнього процесу у формуванні ігрової компетентності дошкільників зображено на рисунку 2.2.

Рисунок 2.2. Можливі форми співпраці педагогів та батьків, педагогів закладів дошкільної освіти та іншими учасниками освітнього процесу у формуванні ігрової компетентності дошкільників

Саме завдяки злагодженій співпраці усіх учасників освітнього процесу для

дітей висуватимуться однакові вимоги, будуть впроваджені сучасні методи та підходи, використаний індивідуальний підхід.

Наступною не менш важливою умовою формування ігрової компетентності дошкільників є створення ігрового середовища. У законі України «Про дошкільну освіту» та Базовому компоненті дошкільної освіти зазначено, що ігрове середовище має бути осередком комфортного перебування дитини в закладі дошкільної освіти. У нормативних документах зазначені вимоги до ігрового середовища закладу дошкільної освіти та перелік обладнання яке має в ньому міститись. Основні вимоги які необхідно враховувати педагогам представлені на рисунку 2.3.

Рисунок 2.3. Вимоги до організації ігрового середовища у закладі дошкільної освіти

Ігрове середовище у закладі дошкільної освіти має містити куточки для

реалізації ігрових можливостей та задумів дітей, враховані гендерні інтереси дітей щодо іграшок. Кожна вікова група має підбирати обладнання дотичне до віку та інтересів дітей, з урахуванням правил безпеки, збереження здоров'я дітей. У ігровому куточку має бути осередок сюжетно-рольової гри для реалізації задумів дітей підібране відповідне обладнання. Ергономічне середовище має включати в себе комплексний підхід, бути дієвим у використанні.

Охарактеризуємо зазначені принципи організації ігрового середовища: принцип активності самостійності та творчості (у ігровому осередку має бути обладнання для малювання, театральних ігор дітей та ігор-драматизацій, щоб дитина могла проявити свої можливості, вільно без допомоги вихователя скористатись обладнанням). Принцип взаємодії передбачає, що дитина має можливості як для самостійних ігор так і ігор в команді, взаємодії з однолітками та вихователем. Принцип естетичності передбачає, що вихователь підбирає таке обладнання та кольори, що відповідає як санітарно-гігієнічним вимогам, так і мати теплі приємні кольори і яскраве обладнання відповідно до віку дітей. Принцип емоційного комфорту, має сприяти тому, щоб під час гри дитина почувала себе в безпеці, розуміла що її не сваритимуть за іграшку яку вона взяла для гри, розуміти що може вільно грати з однолітками але при цьому дотримуватись правил. Принцип зв'язку з реальним життям передбачає те, що у ігровому куточку має бути обладнання схоже на його вигляд у реальному житті, наприклад, іграшки тварин мають бути за виглядом, забарвленням такими, якими вони є в природі, або іграшковий посуд містити такі елементи, які є на кухні дорослих, тощо. Принцип вільного доступу передбачає забезпечення доступу дитини до усього можливого обладнання ігрового осередку. Не має бути такого, що ігри які призначені для дітей лежать на полиці, а діти грають застарілими і вже не естетичним обладнанням. Отже ігрове середовище є одним із основних елементів успішної організації ігрової діяльності дітей.

Наступною умовою формування ігрової компетентності дошкільників є використання вихователями закладів дошкільної освіти ігрового та діяльнісного підходів. За теорією LEGO Foundation гра повинна бути ефективною та

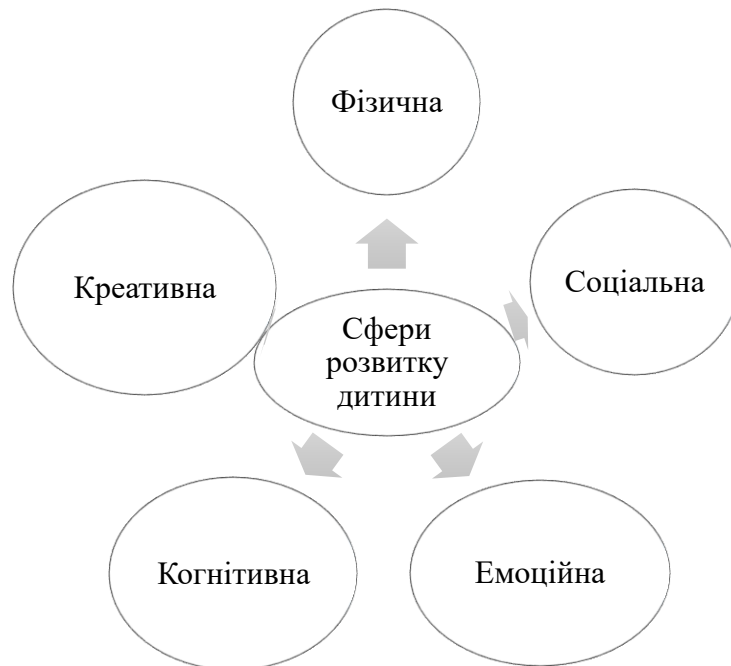
корисною для всебічного розвитку дітей. У грі діти отримують радість від навчання, завдяки якій відбувається процес «мієлінізації», чинниками якої є «гормони щастя». Коли дитина отримує радість від навчання у неї починається вироблення наступних гормонів щастя, які забезпечують процес мієлінізації:

1) дофамін (створює відчуття радості від того, що дитина знаходить щось необхідне);

2) серотонін (виникає у дитини, коли вона відчуває повагу з боку оточуючих), [5, с. 28];

3) окситоцин (дає відчуття безпеки в колі собі подібних, мотивує на прояв довіри по відношенню до оточуючих);

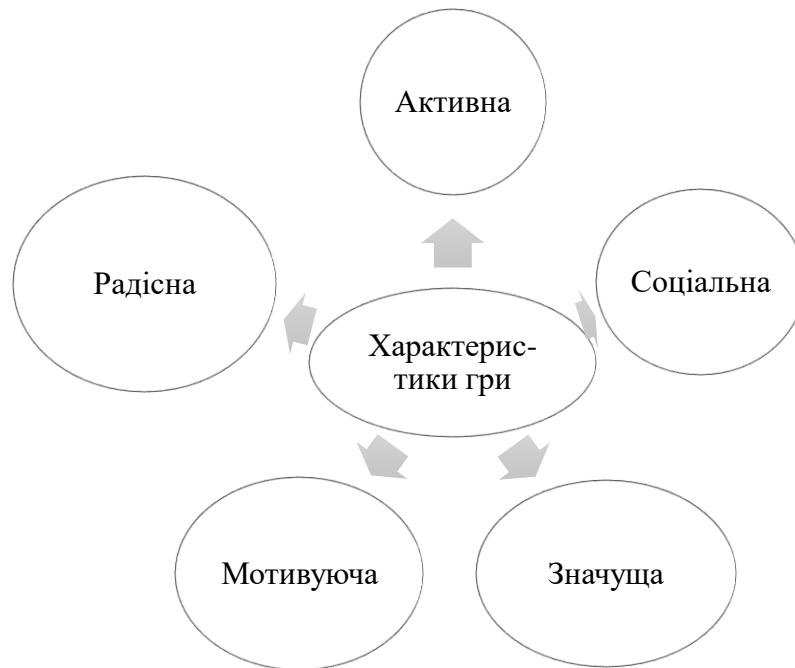
4) ендорфін (забезпечує почуття легкості, якщо людина перемагає свої звичайні можливості і доводить себе до стану дискомфорту, його вивільняє сміх). За теорією діяльнісного підходу засвоєння знань дітьми відбувається через гру. У грі у дітей мають формуватись сфери розвитку дитини, які зазначені на рисунку 2.4.

Рисунок 2. 4. Сфери розвитку дитини у грі

За теорією навчання через гру, вихователі мають організовувати та планувати гру, такою, щоб вона відповідала п'яти характеристикам гри. П'ять

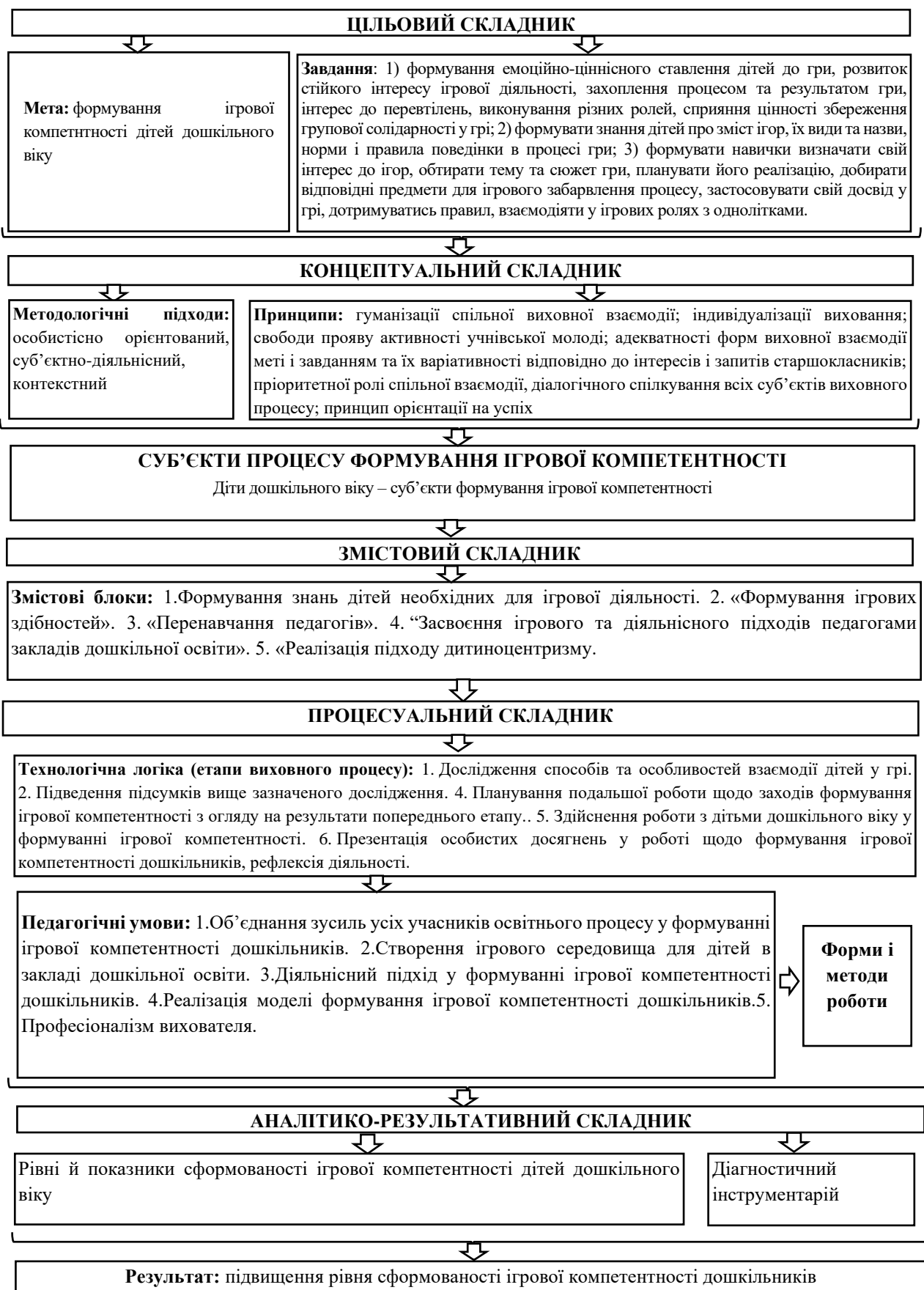
характеристик гри діяльнісного підходу презентовані на рисунку 2.5.

Рисунок 2. 5. Характеристики гри

Наступною умовою ми визначили реалізацію моделі формування ігрової компетентності дошкільників. Підставою до розроблення моделі було завдання систематизації опрацьованого попередньо матеріалу та надання практичної значущості теоретичному дослідженню. Також, до розробки моделі зумовило і питання недостатньої системності у роботі закладів дошкільної освіти щодо формування ігрової компетентності дітей.

Співпраця усіх учасників освітнього процесу, підбір форм та методів, завдання дослідження це, показники та рівні сформованості ігрової компетентності дошкільників, це має бути складниками моделі. У ході дослідження запропонована нами модель може бути використана вихователями, вихователями-методистами задля організації ефективного освітнього процесу з дітьми дошкільного віку. У процесі впровадження моделі педагоги матимуть чітко визначений план роботи. Результатом впровадження моделі, сформованість ігрової компетентності дітей дошкільного віку, злагоджена робота колективу закладу дошкільної освіти. Модель формування ігрової компетентності яка представлена на рисунку 2.6.

Рисунок 2.6. Модель формування ігрової компетентності дошкільників

Останньою, але не менш важливою умовою формування ігрової компетентності дошкільників є професіоналізм вихователя. Нажаль на сьогодні далеко не в кожному закладі дошкільної освіти вихователі впевнені у своїх знаннях, прагнуть перелаштовувати, використовують ІКТ у роботі з дітьми. Саме професійний, компетентний вихователь, спроможний організувати освітній процес на сучасному рівні. Педагоги потребують перенавчання, особливо із змінами освіти, запровадженням дистанційної освіти. Педагог в забезпеченні реалізації умов має засвоїти ігровий та діяльнісний підхід, що позитивно вплине на засвоєння дітьми знань, вмінь та навичок.

У ході дослідження нами також визначено зміст та очікувані результати реалізації запропонованих нами умов в освітній процес закладу дошкільної освіти.

Очікувані результати представлені у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Зміст та очікувані результати впровадження педагогічних умов

Умова	Очікуваний результат
Об'єднання зусиль усіх учасників освітнього процесу у формуванні ігрової компетентності дошкільників	Учасники освітнього процесу (вихователі, адміністрація, спеціалісти, батьки дітей) співпрацюють, спрямовують свою діяльність змістовно на формування у дошкільників ігрової компетентності.
Створення ігрового середовища для дітей в закладі дошкільного віку	Вихователі та вихователі методисти забезпечують обладнанням ігровий осередок дошкільників, навчають дітей використовувати предмети замітники, отримують позитивний результат своєї діяльності.
Діяльнісний підхід у формуванні ігрової компетентності дошкільників.	Вихователі планують ігри та діяльності з урахуванням характеристик гри та його основних засад (відхід від шаблонної педагогіки), можливості дитини аргументувати думку

Продовження таблиці 2.1

Реалізація моделі формування ігрової компетентності дошкільників	Вихователі перенавчаються, мають можливості для отримання знань, використовують не застарілі а сучасні методи з дошкільниками, організовують на високому та ефективному рівні ігрову діяльність дітей дошкільного віку..
Професіоналізм вихователя.	Вихователь у ході неформальної освіти, особистісного професіонального розвитку прагне постійно підвищувати рівень своїх знань, вмінь та навичок.

Отже, на нашу думку, визначені нами умови формування ігрової компетентності можуть бути впровадженні в освітній процес закладу дошкільної освіти, доведуть свою ефективність, спрогнозовані результати впровадження умов у роботу закладу дошкільної освіти матимуть позитивний вплив на формування ігрових здібностей у дошкільників.

2.2. Дослідження рівнів сформованості дослідницької компетентності у дітей дошкільного віку

В умовах сьогодення задля того, щоб спланувати вихователям відповідну роботу щодо формування ігрової компетентності дошкільників необхідно розуміти і визначити рівень її сформованості. Нажаль, на сьогодні, не всі діти вміють обирати для себе цікаву та захоплюючу гру, не можуть реалізувати задуманий сюжет, взаємодіяти у грі з однолітками. Тому постає необхідність дослідження рівня сформованості ігрової компетентності.

Констатувальний етап експерименту у нашому дослідженні був проведений на базі Закладу дошкільної освіти (ясла-садок) № 236 «Сонячний» Запорізької міської ради. У дослідженні взяли участь діти старшої групи, робота з дітьми проводилась в дистанційному та змішаному форматі. Ми

використовували усі можливі онлайн-інструменти задля ефективної діагностики сформованості ігрової компетентності дошкільників. До такої діяльності ми залучали і батьків вихованців, психолога, соціального педагога, музичного керівника, фізичного керівника.

У ході нашого дослідження насамперед ми визначили рівні та показники сформованості ігрової компетентності дошкільників. До рівнів ми визначили: високий, середній, низький. Діагностику здійснювали за наступними показниками і відповідності до рівнів кожного. Показники:

- ігровий задум;
- складність сюжету;
- творче привнесення чогось нового придуманну гру;
- рівень рольової взаємодії у грі;
- визначення і створення правил гри.

Нами визначено показники у відповідності до рівнів сформованості ігрової компетентності. Рівні та показники сформованості ігрової компетентності дітей дошкільного віку відображено у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Компоненти та показники сформованості дослідницької компетентності дітей старшого дошкільного віку

Компонент	Показники компоненту
Високий рівень	<ul style="list-style-type: none"> - ігровий задум (дитина може визначитись з видом гри в яку буде грати, яку роль буде виконувати, розуміє які дії у цій ролі, може підібрати слова та предмети для реалізації ігрового задуму, підбирає предмети-замінники); - складність сюжету (визначившись із грою дитина може поміркувати як буде розвиватись сюжет гри, чим він буде цікавий) ; - творче привнесення чогось нового в придуману

Продовження таблиці 2.2

	<p>гру (дитина може доповнити гру новим сюжетом чи правилами, придумати нову роль, не характерну до заданої гри);</p> <ul style="list-style-type: none"> - рівень рольової взаємодії (дитина може взаємодіяти у грі з однолітками дотримуючись сюжету, правил, спілкується, виявляє емоції у грі, розуміє емоції оточуючих у грі); - визначення і створення правил гри (дитина може у відповідності до назви сказати правила, запропонувати інші, радиться з однолітками щодо правил гри).
Середній рівень	<ul style="list-style-type: none"> - ігровий задум (дитина може визначитись з видом гри в яку буде грати, яку роль буде виконувати, розуміє які дії у цій ролі, може підібрати слова та предмети для реалізації ігрового задуму, не завжди може підібрати предмети-замінники); - складність сюжету (визначившись із грою дитина може поміркувати як буде розвиватись сюжет гри, чим він буде цікавий) ; - творче привнесення чогось нового в придуману гру (дитина може доповнити гру новим сюжетом чи правилами, іноді придумати нову роль, не характерну до заданої гри, іноді пояснити виконання цієї ролі); - рівень рольової взаємодії (дитина може взаємодіяти у грі з однолітками дотримуючись сюжету, правил, бувають труднощі у спілкуванні з однолітками у грі чи дорослим, виявляє емоції у грі, розуміє емоції оточуючих у грі, але не завжди);

Продовження таблиці 2.2

	<p>- визначення і створення правил гри (дитина може у відповідності до назви сказати правила, запропонувати інші, радиться з однолітками щодо правил гри).</p>
Низький рівень	<p>- ігровий задум (дитина не завжди може визначитись з видом гри в яку буде грати, яку роль буде виконувати, розуміє які дії у цій ролі, може підібрати слова та предмети для реалізації ігрового задуму, не завжди може підібрати предмети-замінники);</p> <p>- складність сюжету (визначившись із грою дитина іноді може поміркувати як буде розвиватись сюжет гри, чим він буде цікавий) ;</p> <p>- творче привнесення чогось нового в придуману гру (дитині важко доповнити гру новим сюжетом чи правилами, іноді придумати нову роль, не характерну до заданої гри, іноді пояснити виконання цієї ролі);</p> <p>- рівень рольової взаємодії (дитина може взаємодіяти у грі з однолітками дотримуючись сюжету, правил, бувають труднощі у спілкуванні з однолітками у грі чи дорослим, виявляє емоції у грі, буває не стримує своїх емоцій, розуміє емоції оточуючих у грі, але не завжди);</p> <p>- визначення і створення правил гри (дитина не завжди може у відповідності до назви сказати правила, запропонувати інші, радиться з однолітками щодо правил гри).</p>

У відповідності до компонентів нами було визначено рівні та показники сформованості дослідницької компетентності дошкільників. Для дослідження рівнів за показниками ми підібрали відповідні методики, ігри, вправи, опитування. Для визначення рівня дітей за показником ігровий задум ми підібрали бесіди, опитування, ігри та вправи.

Ми ставили дітям запитання щодо вибору гри, ролі.

1. Нами була підібрана вправа «Обери предмети для гри».

Метою даної вправи було визначити чи може дитина у відповідності до свого задуму та ролі визначитись як буде грати, які предмети чи предмети замітники використовувати.

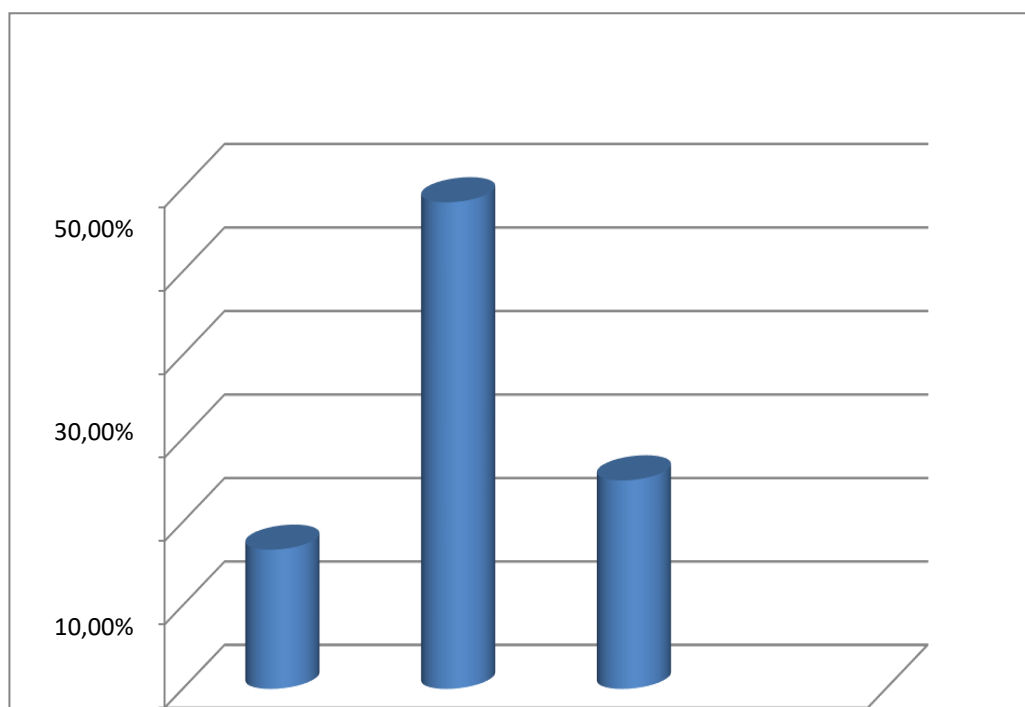
За кожен повну, чітку та зрозумілу відповідь дитина отримувала бали.

2. Вправа «Придумай гру з іграшкою». Вправа передбачає те, що дитині пропонуються іграшка, та можливість придумати з нею гру, розповісти, за бажанням спробувати пограти з нею. Ускладненням цієї гри було те що дітям запропонували підібрати предмети замітники, аргументувати чому образ саме цей замітник.

3. Вправа незакінчені речення (була проведена у дистанційному форматі), вихователь називає дітям речення, а діти продовжують, наприклад:

- Я знаю як можна пограти з цією іграшкою .....
- Цей предмет я використаю для гри...
- Сьогодні у грі я буду виконувати роль....
- Я зараз буду грати у....
- Мої найулюбленіші предмети для гри...
- Сьогодні я запропоную гру своїм друзям...
- Сьогодні я маю настрій на гру, яку.....
- Вдома батькам я пропоную пограти у ....

У відповідності до отриманих результатів підраховали середні значення із загальної кількості дітей (30 дітей), дані за проведеними вправами представлені рисунку 2.3.

Рисунок 2.7. Узагальнені дані за показником «ігровий задум»

Наступним показником за яким ми визначали рівень сформованості ігрової компетентності дошкільників є складність сюжету.

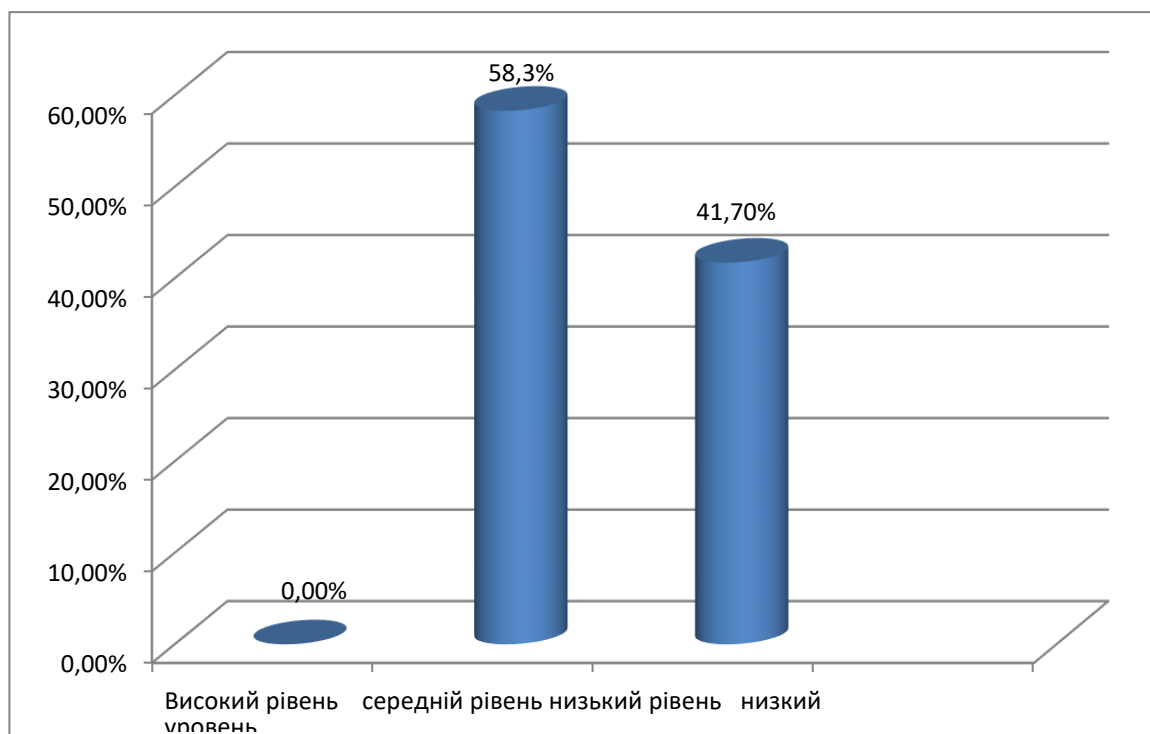
1. Вправа «Чарівні перетворення фігури». Дитині пропонується побути у грі чаклунами, вихователь зазначає, що вона з дитиною продовжуватиме свої чаклунські справи -малювати. Необхідно дитині уяви себе «чарівником», спробувати свою «чарівну силу» і перетворити геометричну фігуру так, щоб вийшов малюнок. Домалювати до геометричної фігури певні елементи таким чином, щоб перетворити її на річ або істоту, що пов'язані або з дитиною, або з людьми, природою, або з технікою. Вихователь говорить дитині: «Постарайся намалювати якомога краще – так, як ти вмієш»

Після виконання завдання дорослий запитує дитину:

- Ти закінчив(ла) роботу? Більше нічого не треба домальовувати?
- Що ти намалював(ла)?
- Як ти вважаєш, чи впорався(лася) ти із завданням?

2. Вправа «Моя улюблена гра». Дитині пропонується розповісти про свою улюблену гру, а потім розповісти які ролі вона там виконує, що для цього робить, які ігрові дії подобаються найбільше.

За даними вправами узагальнені середні показники, які представлені на рисунку 2.8.

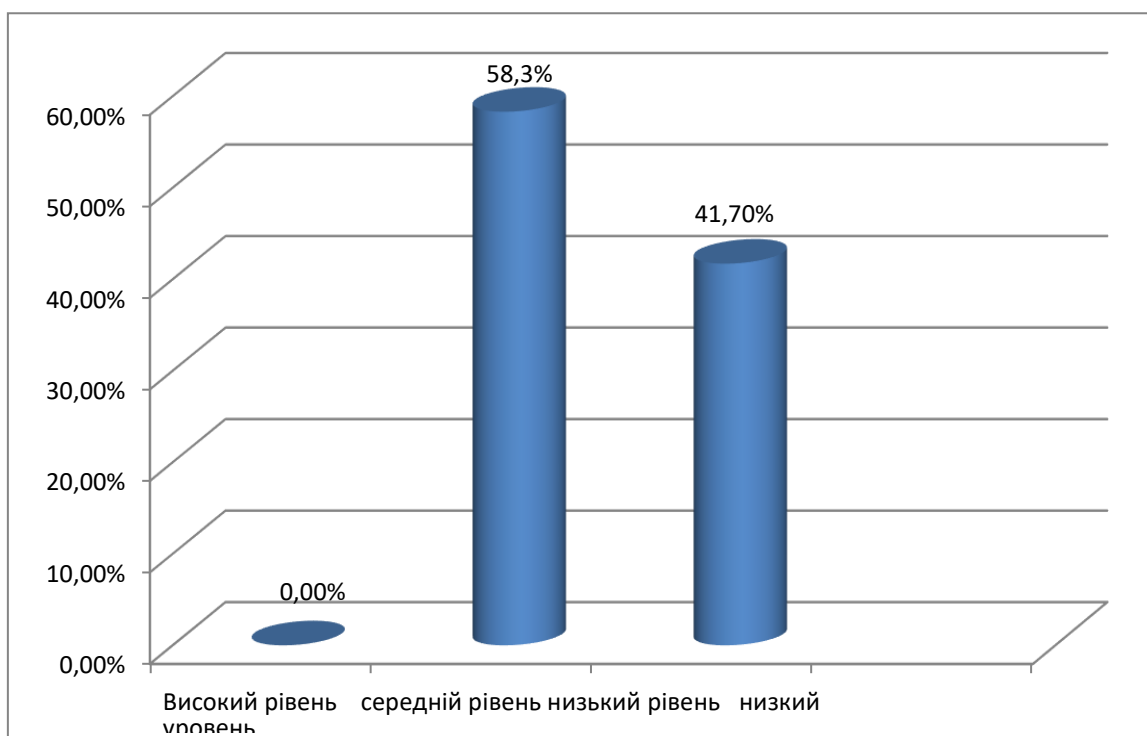
Рисунок 2.8. Узагальнені дані за показником «складність сюжету»

Наступним етапом дослідження сформованості ігрової компетентності відбувалось за показником «творче привнесення чогось нового в придуману гру».

1. Вправа «Доповни гру». Дитині пропонуються різні види ігор дидактичні, з природнім матеріалам, мовленнєві тощо. Дитина має або доповнити ролі, або самостійно запропонувати хід гри.

2. Наступна діяльність, відбувається у ході сюжетно-рольової гри, дитині пропонується доповнити ролі, змінити гру так, як вона бажає. Наприклад вихователь з дітьми конструювали, вже коли отримали результат вихователь може запропонувати дитині продовжити гру та доповнити її, проявити ініціативу. Цю вправу можна провести як у групі, так і індивідуально.

У відповідності ігрових дій дітей та отриманих даних визначили висновки за цим показником, які представлені на рисунку 2.9.

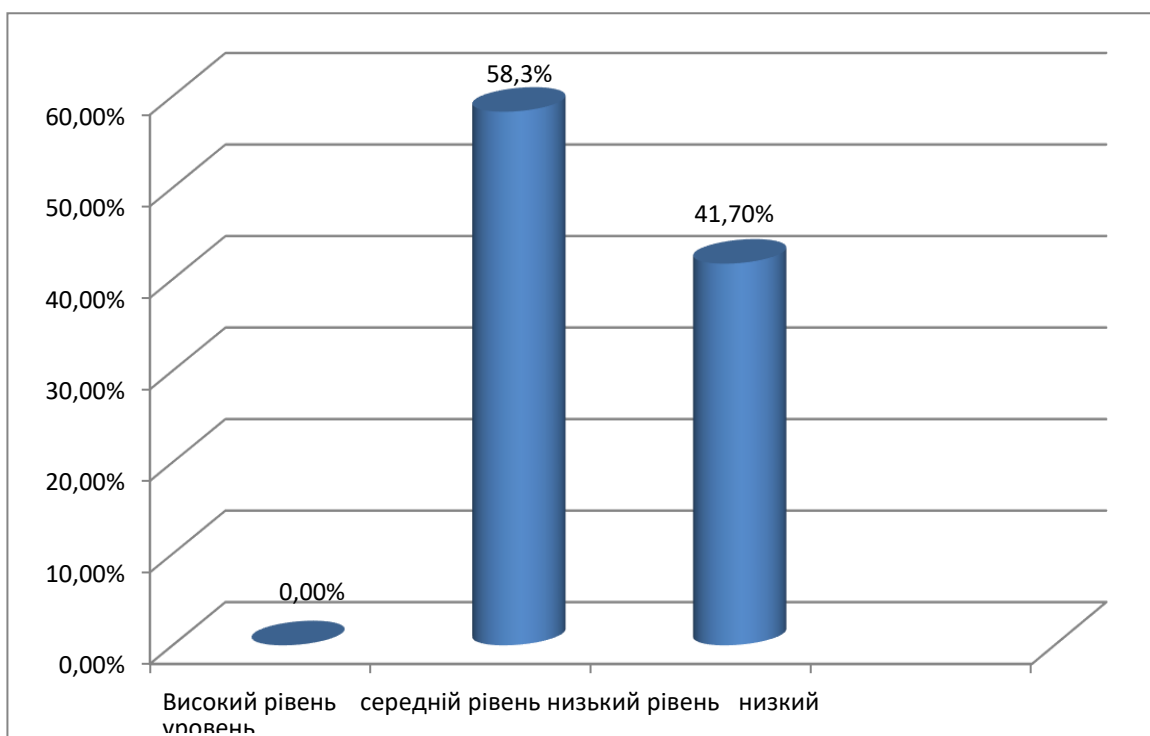
Рисунок 2.9. Узагальнений показник «творче привнесення чогось нового в придуману гру»

Наступним показником сформованості ігрової компетентності виступив «рівень рольової взаємодії».

1. Нами була проведено спостереження за процесом вільної гри дітей. У першій половині дня, оскільки на змішаному навчанні працює заклад дошкільної освіти. За спостереженнями можна визначити, що діти спілкуються між собою, але є і діти відстороненні яким потрібно педагогічна увага.

2. Сюжетно-рольова гра «Магазин», у цій грі ми спостерігали за розвитком сюжету, за поведінка дітей та спілкуванням. Вихователь струтилась у гру та запропонувала поміняти ролями, спостерігала за реакцією дітей, дала проблемне завдання дітям.

Результати дослідження за показником рівень рольової взаємодії, які представлені критерієм, представлені на рисунку 2.10.

Рисунок 2.10. Узагальнений показник «визначення і створення правил гри»

Отже, в результаті дослідження на констатувальному етапі експерименту за рівнями та показниками сформованості ігрової компетентності дітей старшого дошкільного віку можна зробити висновок, що у групі є діти із низьким рівнем сформованості означеної компетентності, що потребує уваги педагогів, оновлення освітнього процесу закладу дошкільної освіти.

2.3. Методичні рекомендації щодо формування ігрової компетентності дітей дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти

Важливою складовою організації діяльності ігрової дошкільників є керівництво грою вихователем. Ми визначили деякі рекомендації вихователям закладів дошкільної освіти щодо формування ігрової компетентності дитини:

- планувати ігри, проводити так, щоб збагачувати життєвий досвід дитини;
- правильно організовувати та своєчасно змінювати умови ігрового

середовища щодо вікових особливостей дітей;

- спілкуватись з дитиною у грі;
- надавати якомога більше можливостей для проведення вільної гри;
- забезпечувати вільний доступ дітей до іграшок, при цьому дотримуватись

правил безпеки;

- спонувати дитину до обговорення ігрових вражень, проводити рефлексію різними способами після гри.

У процесі організації та проведення ігор дошкільників у вихователя можуть виникати труднощі, пропонуємо розглянути ці труднощі та шляхи їх подолання, які зазначені у (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Труднощі та шляхи вирішення в організації ігрової діяльності дітей

Труднощі	Шляхи вирішення
Планування гри	Педагог має чітко визначити час, місце, учасників гри, саме тоді обрати та спланувати гру педагог зможе доцільно. Гру потрібно планувати у різних формах роботи з дошкільниками заняття, бесіда, спостереження, праця тощо. Ігровий підхід можна використовувати у режимних процесах, що буде позитивно впливати на дошкільників.
Організація дітей під час гри	Варто спланувати кількість дітей у грі щоб розуміти, чи то вся група бере участь чи дітей треба об'єднувати у пари або підгрупи.
Підбір обладнання до гри	У відповідності до визначеного плану та мети гри, вихователь підбирає обладнання, у разі цих труднощів пропонуємо дітям предмети-замінники.

У процесі організації гри враховувати елементи діяльнісного підходу.

Зазначимо порівняльну характеристику традиційного та діяльнісного підходів, аби вихователь зміг обрати сучасний та ефективний підхід.

Таблиця 2.4

Алгоритм реалізації етапів проєкту

Традиційний підхід	Діяльнісний підхід
1. Авторитет педагога вище за особистість дитини	Педагог співпрацює з дитиною, є партнером та консультантом для неї.
2. Шаблонна педагогіка (ігрові дії та роботи дітей однакові)	Відхід від шаблонної педагогіки, підтримка ініціативи дитини, креативності.
3. Є чітка інструкція і правила які дитина не може порушити.	3. Надання можливості дитині вибору, аргументуванню думки, приймати власні рішення, реалізувати ідеї та ініціативу.

Отже, таким чином вихователі ігрову діяльність дітей. Вихователь має забезпечити умови формування ігрової компетентності дитини, пропонуємо до уваги визначені нами умови, щодо реалізації їх у роботу закладу дошкільної освіти.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі нами здійснено теоретичне та практичне обґрунтування проблеми формування ігрової компетентності дошкільників.

1. У ході вивчення проблеми формування ігрової компетентності дітей дошкільного віку визначено сутність необхідних для дослідження понять: «ігрова компетентність», «гра».

2. Визначено, що формування ігрової компетентності відіграє важливе значення у розвитку дитини, сприяє формуванню її особистості, психічних пізнавальних процесів, вольових якостей, цінностей, емоційної сфери.

3. У ході дослідження визначено наступні педагогічні умови формування ігрової компетентності дошкільників:

- об'єднання зусиль усіх учасників освітнього процесу у формуванні ігрової компетентності дошкільників;

- створення ігрового середовища для дітей в закладі дошкільної освіти;

- діяльнісний підхід у формуванні ігрової компетентності дошкільників;

- реалізація моделі формування ігрової компетентності дошкільників;

- професіоналізм вихователя.

У ході дослідження нами розроблена модель формування ігрової компетентності дошкільників.

У ході нашого дослідження насамперед ми визначили рівні та показники сформованості ігрової компетентності дошкільників. До рівнів ми визначили: високий, середній, низький. Діагностику здійснювали за наступними показниками і відповідності до рівнів кожного. Показники:

- ігровий задум;

- складність сюжету;

- творче привнесення чогось нового придуманну гру;

- рівень рольової взаємодії у грі;

- визначення і створення правил гри.

У ході дослідження проведено діагностику сформованості ігрової компетентності, задля якої нами підібрано відповідні ігри та вправи. Діагностика здійснювалась за такими показниками сформованості ігрової компетентності: ігровий задум, складність сюжету, творче привнесення чогось нового в задуману гру, рівень рольової взаємодії, визначення і створення правил гри. У результаті проведення даного етапу експерименту визначено, що є діти які мають низький рівень сформованості ігрової компетентності, що потребує педагогічної уваги.

Нами розроблено методичні рекомендації щодо формування ігрової компетентності дошкільників.

На нашу думку, у результаті впровадження визначених педагогічних умов формування ігрової компетентності та врахування методичних рекомендацій у роботі вихователя кількість дітей з високим та середнім рівнем сформованості ігрової компетентності збільшиться.

Отже дослідження виконано, мету роботи досягнуто.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артемова Л. В. Вчися граючись. Київ : «Томіріс», 1995. 111 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти. URL:https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 29.06.23 р.)
3. Білик Я. М. Дослідження ігрового феномену в культурі. Харків : Константа, 1998. 144 с.
4. Білик Я. М. Філософія гри в Іммануїла Канта та Фрідріха Шіллера. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філософські науки*. 2020. Вип. 2 (88). С. 157-165.
5. Богат В. ТРВЗ: основні положення. *Дошкільне виховання*. 2005. № 7. С. 18-19.
6. Борисова З. Проблема гри в педагогічній теорії. *Дошкільне виховання*. 2015. № 12. С. 6-8.
7. Бурова А. П. Організація ігрової діяльності дітей дошкільного віку. 2-е вид. зі змін. та доп. Тернопіль : Мандрівець, 2013. 296 с.
8. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250 000 сл. та словосполучень з дод. та допов. / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2009. 1736 с.
9. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження : методологічні поради молодим науковцям. Київ ; Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2008. 278 с.
10. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Рівне : Волинські обереги, 2011. 552 с.
11. Дабіжа Л. Розвивати творчий потенціал. *Дошкільне виховання*. 2002. № 11. С. 10-14.
12. Дитина: Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / наук. кер. проекту В. О. Огневюк; авт. колектив: Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н. І. Богданець-Білокаленко та ін.; наук. ред. Г. В. Беленька, О. А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ : Київ. ун-т

ім. Б. Грінченка, 2020. 304 с.

13. Добріна Л. Вектори творчості. *Дошкільне виховання*. 2005. № 2. С. 15-17.

14. Дошкільна освіта: словник-довідник / упор. К. Л. Крутій, О. О. Фунтікова. Запоріжжя : Тов. «ЛПС» ЛТД, 2010. 324 с.

15. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

16. Замелюк М. Ігровий простір дитини дошкільного віку : місце і роль дорослого. *Академічні студії. Педагогіка*. 2021. Вип. 2. С. 42-46.

17. Замелюк М. Роль дорослого в розгортанні вільної дитячої гри. *Палітра педагога*. 2021. № 5-6. С. 3-6.

18. Карабаєва І. І. Пісок як матеріал для розвитку творчості і навчання. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2010. № 4. С. 21-25.

19. Карабаєва І. І. Розвиток уяви та творчого фантазування. *Практичний психолог. Дитячий садок*. 2013. № 10. С. 29-37.

20. Карабаєва І. І. Формуємо у вихователів мультисенсорний підхід до організації освітнього процесу. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2013. № 2. С. 33-39.

21. Карасьова К. В., Піроженко Т. О. Ігровий простір дитини. Київ : Шк. світ, 2011. 128 с.

22. Карасьова К. В., Піроженко Т. О. Самодіяльні ігри дитини. Київ : Шк. світ, 2010. 128 с.

23. Карасьова К. В., Піроженко Т. О. Світ дитячої гри. Київ : Шк. світ, 2010. 128 с.

24. Копосов П. Місце навчальної гри у методичній системі сучасної дидактики. *Рідна школа*. 2010. № 11. С. 65-66.

25. Крутій К. Емпіричне дослідження вільної гри дитини в умовах закладу дошкільної освіти під час проведення «Дня без іграшок». *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2019. № 1 (93). С. 26-44. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/12407>.

26. Крутій К., Попович О. ECERS-R для оцінки сенсорно збагаченого середовища груп раннього віку. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2020. № 10. С. 12-16.
27. Крутій К., Попович О. Що таке сенсорно збагачене середовище. *Вихователь методист дошкільного закладу*. 2020. № 10. С. 6-10.
28. Лемко Г. І. Значення гри для виховання дитини. *Zpravu vedecke ideje—2008: materialy IV Mezinarodni vedecko-prakticka konference*. URL: http://www.rusnauka.com/29_NNM_2008/Pedagogica/36107.doc.htm.
29. Лисоколенко Т. В. Феномен гри в історико-філософській ретроспекції. *Гілея*. 2020. Вип. 154. С. 194-197.
30. Піроженко Т. О. Особистість дошкільника – перспективи розвитку : навчально-методичний посібник. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 136 с.
31. Скарбничка ігор і віршованої мозаїки для дітей раннього та дошкільного віку : навч. метод. посіб. / упоряд. Г. І. Іванюк та ін. Київ : Сім кольорів, 2009. 240 с.
32. Соловйова Л. Вивчаємо довільну поведінку дітей дошкільного віку. *Практичний психолог: Дитячий садок*. 2015. № 9. С. 12-21.
33. Linda D. Smart Pedagogy of Game-based Learning. Riga : Springer Nature B.V., 2021. 238 s.
34. My First Baby Games / Public Domain. URL: <https://www.harpercollins.com/products/my-firstbaby-games-public-domain?variant=32117650227234> (дата звернення: 02.10.2021).
35. Opie I., Opie P. Children's Games in Street and Playground. Oxford, MA : Oxford University Press, 2013. 464 s. URL: <https://www.amazon.com/Childrens-Games-Street-Playground-Iona/dp/1782500324> (дата звернення: 02.10.2021).
36. Pyle A., Danniels E. A continuum of play-based learning: The role of the teacher in play-based pedagogy and the fear of hijacking play. *Early Education and Development*. 2017. № 28 (3). P. 274-289.
37. Zosh J. M., Hopkins E. J., Jensen H., Liu C., Neale D., Hirsh-Pasek K., Solis S. L., Whitebread D. Learning through play: A review of the evidence. White paper. The LEGO Foundatoin? 2017. 40 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1

Картотека ігор за тематикою у закладі дошкільної освіти

Тема	Назва гри
У осені всюди порядок	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Дотримуємося порядку протягом дня ➤ Лапчик і горіховий листок ➤ Що таке порядок? ➤ Досліджуємо осінь ➤ Збір урожаю в саду ➤ Багатий зайчик ➤ Хризантема й Цибулина ➤ Усьому свій час ➤ Брати-місяці ➤ Турботи про тварин восени ➤ Дари осені ➤ Капчик і горіх ➤ Горіх і каштан
Сім'я	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Взаємодопомога ➤ Осінні клопоти ➤ Працьовитість та лінь ➤ Сім'я тварин ➤ Дослідники. Рада вчених ➤ Сусіди ➤ Сімейне дозвілля ➤ Моя родина-мій оберіг ➤ Хочу, можу, вмію
Ігри й іграшки	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Бажання: хочу, можу, мушу ➤ Для чого потрібна сила ➤ Чарівна сила гри ➤ Історія виникнення іграшок ➤ Ігри, в які ми граємо ➤ Ким хочу бути ➤ Улюблена іграшка

Продовження таблиці А.1

Ігри й іграшки	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Бажання: хочу, можу, мушу ➤ Для чого потрібна сила ➤ Чарівна сила гри ➤ Історія виникнення іграшок ➤ Ігри, в які ми граємо ➤ Ким хочу бути ➤ Улюблена іграшка
Вони живуть поряд з нами	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Рослинний калейдоскоп ➤ У кожного свій дім ➤ Сильні і слабкі. Особливі люди ➤ Ми – різні. Час для людей і тварин ➤ Близькі й сусіди. Знайомі та незнайомці ➤ Професії та люди ➤ Гості ➤ Свійські тварини ➤
Моя країна – Україна	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Місто, в якому живуть діти ➤ Родовід, сім'я ➤ Петриківський розпис ➤ Подвір'я бабусі Одарки ➤ Жива народна мова ➤ А я у гай ходила
Краса навкруги	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Красу створюємо самі. Краса та мода ➤ Краса і здоров'я ➤ Подарунок для радості ➤ Краса рукотворна. Натюрморт зупиняє мить ➤ Краса «неодягненої весни» ➤ Мистецтво відчуває і дарує красу ➤ Краса для захисту. Краса і користь ➤ Як зберегти красу ➤ Краса видима й невидима ➤ Краса і затишок оселі ➤

Продовження таблиці А.1

Дерево бажань	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Красу створюємо самі. Краса та мода ➤ Краса і здоров'я ➤ Подарунок для радості ➤ Краса рукотворна. Натюрморт зупиняє мить ➤ Краса «неодягненої весни» ➤ Мистецтво відчуває і дарує красу ➤ Краса для захисту. Краса і користь ➤ Як зберегти красу ➤ Краса видима й невидима ➤ Краса і затишок оселі ➤
---------------	---

Додаток Б

Карта самоаналізу педагога щодо проведення гри

1. Чи було дотримано правило «легкого старту» (чи відповідали пропоновані педагогом завдання рівню впевненості дітей)?

Так _____

Ні _____

2. Якою була позиція педагога:

поряд з дітьми _____

над дітьми _____

інше _____

3. Чи давав педагог дітям достатньо часу для реалізації задуму?

Так _____

Ні _____

4. На чому робив акцент педагог:

на процесі _____

на результаті _____

інше _____

5. Реакція педагога на труднощі, які виникали у дітей:

критика _____

підтримка _____

заохочення _____

інше _____

6. Чи прислухався педагог до думок та ідей дітей?

Так _____

Ні _____

інше _____

7. Який вид спілкування(мовлення) педагога переважав?

діалог на рівних _____

МОНОЛОГ _____

8. Який підхід педагога до дітей переважав?

Директивний _____

Ігровий _____

інше _____

9. Який зворотній зв'язок надав педагог?

- загальне закрите запитання «Вам сподобалось?» _____

- загальне закрите запитання та лаконічна оцінка «Вам сподобалось? Добре, молодці» _____

- можливість осмислення, проговорення важливості створеного дитиною _____

10. Чи був присутній шум дитячої творчості?

Так _____

Ні _____

частково _____

11. Чи робила педагог за дітей те, що вони могли зробити чи вирішити самі?

Що саме? Чи давала готові рішення?

12. Чи були використані педагогом відкриті питання? Наведіть один

приклад _____